

סיפורם של חסידים, חיילים אלמונים, שבפקודת הרבי נותרו מאחורי מסך
הברזל בשנים האחרונות לקיומו, והאירו את החשיכה בעמק הרבא עד יומם האחרון

אחרונים בהזירה

- תשורה -

משמחת הנישואין של הרב התמים קלמן מלך שי'
עב"ג מרת רחל שתחי' תמרון
י"ב אדר ה'תשפ"א

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

פתח דבר

לזכרון טוב, ליום כלולת צאצאינו החתן התמים מ' קלמן מלך שי' עם ב"ג הכלה המהוללה מ' רחל תחי',
הגנו בזה לכבד את כל הגוטלים חלק בשמחת לבבנו, מקרוב ומרחוק, בתשורה מיוחדת, על יסוד המנהג שהונהג
בחתונת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א ונתפשט בתפוצות אנ"ש ובעיקר בתקופה האחרונה.

בתוך ה"תשורה":

(א) "דבר מלכות" – משיחת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בהתוועדות מוצאי ש"פ שמיני תשמ"ב
בה דובר אודות מסירות הנפש של היהודים הנמצאים מאחורי מסך הברזל על קיום המצוות, וההוראה המת-
בקשת מהדרים בארצות הרווחה.

(ב) שער "המדינה ההיא" – יריעה מיוחדת הסוקרת חלק מיחסו של הרבי ליהודי רוסיה ומצבם הרוחני
והגשמי. בכתבה זו מגוללים כמה מהשלוחים שנשלחו על ידי הרבי לרוסיה את סיפוריהם ואת חוויותיהם.

(ג) שער ר' געטשע - כתבה ראשונית על החסיד ר' געטשע ע"ה וילנסקי שניהל ביד רמה את הפעילות
החסידות בעשרות השנים האחרונות של רוסיה הסובייטית, וקירב יהודים רבים לתורה ולמצוות.

(ד) שער ר' קלמן מלך תמרין - סקירה מרתקת על תולדות חייו ופועלו של סב חתן הרה"ח ר' קלמן
מלך ע"ה תמרין שפעל ברוסיה ע"פ הוראותיו והדרכותיו של הרבי מלך המשיח ובפקודתו אף נותר שם כל
ימיו.

בקשתנו שטוחה שכל מי שיש בידו מסמכים תמונות וסיפורים בקשר לחסידי חב"ד מאחורי מסך הברזל בשנים
ההם נא לשלוח לדואר אלקטרוני sholkin770@gmail.com לתועלת הרבים.

בעריכת התשורה השתתפו התמימים: הת' חיים בוטמן, הת' שמואל דורון, הת' לוי יצחק ושלום דובער תמרין.

תודתנו נתונה לכל המסייעים בהכנת תשורה זו ובראשם הורי החתן שי', וכן הרב אהרן ליב שי' רסקין שלווה
את מלאכת העריכה. תודתנו נתונה גם למרת אסרת שתחי' גרנות (בתו של - להבחל"ח ר' געטשע וילנסקי)
על מסירת חומרים רבים על אביה.

בטוחים אנו שע"י קובץ זה, המחזק את ההתקשרות למלכנו נשיאנו כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א, נזכה
תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "מהרה" . ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן
וקול כלה" בהתגלותו המלאה והמושלמת, שאז תהי' שלימות הנישואין בין כנסת ישראל והקב"ה, ואזי נכריז
כולנו יחדיו לפני מלכנו משיחנו את ההכרזה הנצחית:

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

משפחות תמרין – מרגליות

ימות המשיח,
י"ב אדר, ה'תשפ"א,
כפר חב"ד, ארה"ק

שַׁעַר אֵל

דבר מלכות

היהודים הנמצאים "מאחורי מסך הברזל", במוסקבה, בצודסה, בפטרבורג וכו' - הם אותם "מיוחסים" כמוהו, ואולי הם "מיוחסים" יותר ממנו, ואף על פי כן אינם דורשים ואינם מבקשים שידאו להם נסים ונפלאות... ואינם מבקשים אפילו דברים הכי מוכרחים - בני חיי ומזוני דוידא... כל הפעם ורצונם הוא - להשיג 'כזית' מצה שמורה...

למלכות, ואז יושיבו אותו במאסר ביחד עם חוטאים ופושעים המורדים במלכות, ששם נותנים מכות...

ואף על פי כן, אינם עושים שום חשבונות

ישנם יהודים הנמצאים "מאחורי מסך הברזל", במעמד ומצב של היפך ההרחבה לגמרי, ועד שצריכים למסור נפשם על קיום התורה והמצוות על כל צעד ושעל - ואף על פי כן, אינם חושבים ודואגים אודות מחסורם הגשמי אלא כל רצונם וחפצם הוא - שיוכלו לקיים מצווה נוספת!."

וכאשר מתאפשר להם לקיים מצווה, לאחר כל הקשיים הכרוכים בדבר - הרי זה פועל אצלם שמחה גדולה ביותר, באופן נעלה יותר מאשר השמחה של שמחת-תורה אצל יהודי היושב בברוקלין!

ישנם יהודים שאין להם אפשרות להניח תפילין - כי אין להם תפילין! וכאשר מצליח להשיג תפילין - אינו יכול ללכת לבית-כנסת כדי להניחם, כי אם יתפסו אותו, יורקו אותו ממקום עבודתו, ולא תהיה לו אפשרות (על-פי טבע) להשיג פרנסה באופן הכי מצומצם! ולכן, עליו להתחבא ולהניח תפילין בביתו.

ביתו הוא בסך-הכול חדר אחד (מדירה שלימה), היפך ההרחבה לגמרי, ובביתו גופא - אינו יכול לנעול את הדלת כדי להניח תפילין, כי אם ינעל את הדלת, עלול הדבר לעורר חשד שהוא עושה דברים שהם נגד חוק המדינה. ולכן, אין לו ברירה אחרת מאשר למצוא הזדמנות ולהניח תפילין בפינה שבחדרו, באופן ששכנו לא יראה אותו, כי יתכן ששכנו הוא "מוסר" רחמנא ליצלן, וילשין עליו

ישנם יהודים שאין להם אפשרות להניח תפילין - כי אין להם תפילין! וכאשר מצליח להשיג תפילין - אינו יכול ללכת לבית-כנסת כדי להניחם, כי אם יתפסו אותו, יורקו אותו ממקום עבודתו, ולא תהיה לו אפשרות (על-פי טבע) להשיג פרנסה באופן הכי מצומצם! ולכן, עליו להתחבא ולהניח תפילין בביתו.

מה יהיה מחר, וכל שאיפתם היא - שיוכלו לקיים מצות תפילין!...

ולעומת זאת - ישנם יהודים הנמצאים במעמד ומצב של הרחבה, הן בנוגע לעניינים גשמיים, והן בנוגע לעניינים

להשיג 'כזית' מצה שמורה...

במשך כל ימי הפסח יאכל תפוחי-אדמה וכיוצא-בזה בלבד (שבזה אין חשש חמץ כלל), הוא רוצה רק "כזית" מצה שמורה, כדי שיוכל לקיים את המצווה... וכאשר מתאפשר לו להשיג "כזית" מצה שמורה, הרי זה אצלו "חג הפסח כשר ושמח"... במלוא מובן המלה!

ללכת ב"תהלוכה" תוך כדי שירה וניגון ניגונים חסידיים - אין זה דבר השייך במציאות לגמרי, ועל זה לא יועיל אפילו מסירת נפש... וכידוע שמסירות-נפש מועיל כדי לקפוץ מהגג לארץ, אבל

רוחניים, היינו, שאין להם שום מניעה ועיכוב ללימוד התורה וקיום מצוותיה, כי הם נמצאים במדינה דמוקרטית, ללא מעקב תמידי מאנשי השלטון, ובמילא יכולים הם ללמוד תורה ולקיים מצוות מתוך הרחבה (כאשר עוסקים בענייני מסחר ללא ערמומיות). ואף על פי כן, באים הם ב"טענות" אודות העדר הרחבה בעניינים גשמיים [ואין זו העמדת פנים גרידא - אלא הם מרגישים שחסר להם הרחבה בענייניהם הגשמיים], ומשום זה אינם יכולים להתמסר לעבודת ה' באופן המתאים...

הקב"ה נותן לו "לחם לאכול ובגד ללבוש", ונותן לו אפשרות לקיים תורה ומצוות ללא כל מניעות ועיכובים, ומתוך הרחבה. ואפילו אם נדמה לו שחסר לו בהרחבה בנוגע לעניינים גשמיים או בנוגע לעניינים רוחניים, ויתכן שכך הוא באמת - הרי כל זה הוא כאשר משוה את מעמדו ומצבו בעניינים גשמיים לעומת מעמדו ומצבו של גוי היושב ב"ניו-יורק"; אבל כאשר ישווה את מעמדו ומצבו למעמד ומצב של יהודי היושב ב"מוסקבה"...

היהודים הנמצאים "מאחורי מסך הברזל", במוסקבה, באודסה, בפטרבורג וכו' - הם אותם "מיוחסים" כמוהו, ואולי הם "מיוחסים" יותר ממנו, ואף על פי כן אינם דורשים ואינם מבקשים שיראו להם נסים ונפלאות... ואינם מבקשים אפילו דברים הכי מוכרחים - בני חיי ומזוני ריחא... כל חפצם ורצונם הוא -

- וכאשר עושה זאת, הרי הרגשתו היא שאין למעלה ממנו!

ומובן, שאין הכוונה לדבר בעניינים שהם היפך שבחם של ישראל, ואין הכוונה לאדם פלוני - אלא הכוונה היא - לכל לראש, להדגיש שהגיע הזמן שיתבטל כבר עניין הגלות בתוך גלות אצל היהודים הנמצאים "מאחורי מסך הברזל"!

לפני למעלה מחמישים שנה הייתה עדיין אפשרות ליהודים הנמצאים שם לעסוק בהפצת היהדות, ועתה אין להם אפשרות זו! - ואין זה בגלל רצונו של "גוי", כי לגוי אין שליטה על יהודי בעניינים הקשורים עם יהדות, תורה ומצוותיה, אלא הקב"ה... לא נותן להם את האפשרות לקיים תורה ומצוות באופן המתאים!

ולכן, הרי זה "גלות בתוך גלות". היינו, נוסף לזה שבזמן הגלות ישנם כמה וכמה מצוות שבני ישראל אינם יכולים לקיימם, הרי היהודים הנמצאים שם אינם יכולים לקיים אפילו את המצוות ששאר היהודים יכולים לקיים גם בזמן הגלות! ולכן, לכל לראש, צריך הקב"ה לבטל את עניין הגלות בתוך גלות, שאותם יהודים יוכלו לעסוק בענייני התורה ומצוות מתוך הרחבה, ועמם יתחיל כללות עניין הגאולה!

ובמכל-שכן וקל-וחומר: אם אנו מבקשים ודורשים מהקב"ה שיוציא אותנו מהגלות, הרי על אחת כמה וכמה

לא מהארץ לגג... ועל דרך זה לא שייך לארגן התועודות חסידים באופן של פרסום, כי הדבר עלול להסתיים בעניין של היפך החיים כפשוטו...

ובמכל-שכן וקל-
וחומר: אם אנו
מבקשים ודורשים
מהקב"ה שיוציא
אותנו מהגלות,
הרי על אחת כמה
וכמה שהיהודים
הנמצאים בגלות
בתוך גלות צריכים
לצאת מהגלות!

ולכן, כל חפצם ורצונם מתבטא בזה - שיוכלו להניח תפילין... ללבוש טלית-קטן באופן מוסתר על כל פנים...

ולעומת זאת - כאשר מדברים עם יהודי הנמצא כאן, שיש לו לחם לאכול ובגד ללבוש, ואין לו מניעות ועיכובים בנוגע לכל ענייני יהדות, ומבקשים ממנו לרשום יהודים בכתובת הספר-תורה - הנה לכל לראש צריך הוא לאכול ולישון ולטייל, וכאשר יהיה לו מעט זמן פנוי, אזי יעשה "טובה" וירשום יהודי אחד, שנים או שלושה יהודים לכתובת הספר-תורה!

מאחר שזהו עניין של פיקוח-נפש - בנוגע ליהודים הנמצאים "מאחורי מסך הברזל", כאמור לעיל שעל-ידי ההוספה בתורה ומצוות כאן נפעלת הוספה בתורה ומצוות שם, וכאשר נפעלת הוספה בנוגע לחיים רוחניים, נפעלת הוספה גם בנוגע לחיים גשמיים כפשוטם (ובפרט כפי שרואים שם שחיים רוחניים (קיום התורה ומצוות) קשורים עם חיים גשמיים כפשוטם).

וזהו טעם נוסף לפעול זירוז בהתעסקות בכל העניינים הקשורים עם הפצת היהדות בכלל והפצת המעיינות במיוחד.

ויהי רצון שבקרוב ממש יתבטל עניין הגלות בתוך גלות, ויתבטל כללות עניין הגלות, ויקוים הייעוד "העם ההולכים בחושך ראו אור גדול" - "והיה לך ה' לאור עולם", ובאופן ש"שמחת עולם על ראשם", בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

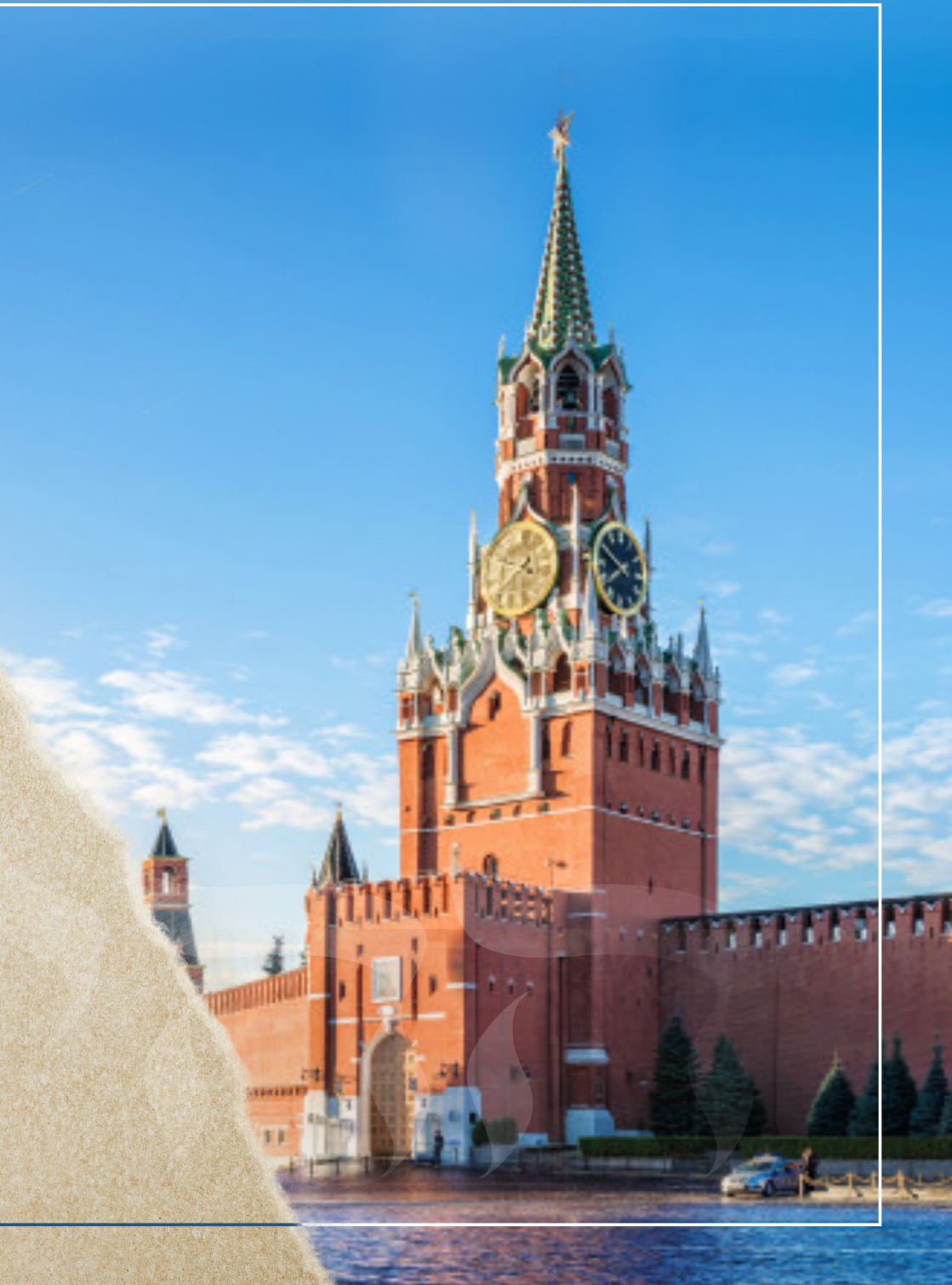
(משיחת ש"פ שמיני תשמ"ב)

שהיהודים הנמצאים בגלות בתוך גלות צריכים לצאת מהגלות!

והנה, ידוע מה שאמר אדמו"ר הרי"צ לאחר שיצא מ"המדינה ההיא" בשנת תרפ"ח - שכאשר היהודים הנמצאים מעברו השני של הגבול מוסיפים בלימוד התורה וקיום המצוות, הרי זה פועל אצל היהודים הנמצאים עדיין "מאחורי מסך הברזל", שתהיה להם האפשרות ללמוד תורה ולקיים מצוות באופן המתאים.

ובדוגמת כוס שממלאים אותה על גדותיה, שאז נשפכים המים ויורדים למטה, עד למקום התחתון ! ביותר - ביחס לאפשרויות שישנם בנוגע לעסק בלימוד התורה וקיום המצוות.

על-פי זה מובן עד כמה נוגע שכל אחד ואחד יוסיף בכל עניני התורה ומצוותיה באופן של "הרחב פיה" - היינו, למרות שגם עד עתה עסקו בכל עניינים אלו באופן המתאים, אף על פי כן, צריכים להוסיף בזה ביתר שאת וביתר עוז,

שער ב'

מדינה ההיא

"כשפגשתי את ד' מוטל ליפשיץ באדיכופרה הוא בקש ממני: "בקשה תגיד לי ווארט מהרבני" והוסיף: "על אף שהדגים חיים תמיד מהמים הרי כשיש גלים הם קופצים מיד כדי לקבל מים טריים ורעננים. כך גם אנחנו, יש לנו את ספרי החמשיכים, תרס"ו, תער"ב וכו' אבל אנחנו רוצים "מים חדשים". ווארט חדש של הרבני!"

המוסד לטובת החסידים

מסתבר שחלק מתורתיו של הרבי מלך המשיח הגיעו באמצעות דיפלומטים ישראלים וחסידיו חב"ד שהגיעו לרוסיה במסווה של "תיירים".

במשך השנים השקיעה ממשלת ישראל מאמצים רבים כדי לסייע ליהודי רוסיה באמצעות שגרירות ישראל שפעלה במוסקבה. במקביל, גם "המוסד" הקים מחלקה בשם "לשכת הקשר" שתפקידה היה לשמור על קשר עם יהודי רוסיה. אחד הצעדים הראשונים של הגורמים הישראלים היה לספק תשמישי קדושה ליהודי רוסיה. אך

החסידים לא הסתפקו באלה, וביקשו גם לקבל את שיחותיו ותורתיו של הרבי, שכן מהם גמעו את המים הזכים להרוות את נפשם הצמאה והעייפה, כפי שסיפר מר נחמיה לבנון (בספר 'הרבי והמוסד'), שהיה נספח חקלאות בשגרירות ישראל במוסקבה, ועם זאת הפעיל מחתרת יהודית שמטרתה הייתה לעזור מבחינה מוראלית ורוחנית ליהודי ברית המועצות: "הם לא הסתפקו במה שעשינו עבורם עד עתה, אלא הרהיבו עוז וביקשו שנעביר להם גם את דברי התורה שהרבי אומר בניו יורק. בתחילה ניסיתי להתנגד,

הרב משה לברטוב

הסברתי שאין זה מתפקידנו להפיץ את תורתו של הרבי מליובאוויטש ליהודי ברית המועצות. אך לחציו של החסיד (עמו נפגש במוסקבה) היו אדירים, עד שלא יכולתי לעמוד מולם ונכנעתי. העברתי את הבקשה המוזרה הזו למוסד ולהפתעתי הגדולה הם נענו לבקשה והחלו להעביר אלינו באופן קבוע את תורתו של הרבי. לשמחתו של החסיד לא היה גבול".

כל זאת נפסק כאשר היחסים בין ישראל ורוסיה התקררו בשנת תשכ"ז עקב ניצחונה של ישראל במלחמת ששת הימים, והשגרירות הישראלית במוסקבה נסגרה.

משלוחי החבילות

אחת הפעולות הראשונות של "עזרת אחים" הייתה משלוחי חבילות מארצות הברית

עבור היהודים שמעבר למסך הברזל. חבילות אלה הכילו בדרך כלל בגדים יקרים ומכשירים אלקטרוניים חדישים, שלא היה ניתן להשיג אותם ברוסיה בדרכים אחרות ומקבלי החבילות היו מוכרים את תכולתן במחיר גבוה. הכסף שהתקבל ממכירת החבילות סייע, בראש ובראשונה, למחייתם של החסידים מאחורי מסך הברזל, שחלקם רעבו ללחם וחיו בדלות נוראה.

בנוסף לכך, גם המאושרים שזכו להיתרי יציאה נזקקו נואשות לכסף רב שכן הממשל הסובייטי דרש הון עתק עבור הנפקת הדרכונים, אישורי הוויזות וכרטיסי הנסיעה. החבילות היו אמצעי מסובך ומסורבל למדי כדי להשיג את הכסף המבוקש וגרמו טירחה יתירה גם לשולחים וגם למקבלים, והעניין כולו היה כרוך בסיכונים לא מבוטלים, אלא שלא היתה אפשרות אחרת, מאחר שהחוקים הנוקשים והמדכאים של ברית המועצות לא איפשרו בשום אופן העברת כספים מחו"ל לאזרחים פרטיים ברוסיה.

פגישות חשאיות עם הרבי

הרבי היה מעורה היטב בכל הפרטים של פעילות המוסד, והתעדכן תדיר בכל הנעשה עם יהודי רוסיה. מאחר שאנשי הקשר בברית המועצות חששו להתקשר ישירות למזכירות הרבי, עברו פעולות רבות דרך "עזרת אחים" באמצעות הרב משה לברטוב ז"ל. לצורך העניין אף התקיימו כמה פעמים פגישות חשאיות של הרבי עם ר' משה. זאת מאחר שהרבי לא רצה שחלק מהדברים יושמעו בחדרו הק' השוכן במקום מרכזי, ורק מתי מספר ידעו את פרטי הדברים.

"תיירים" בשליחות הרבי

בתקופה מאוחרת יותר, בסוף שנות ה'ל', התאפשרה נסיעת שלוחים לרוסיה במסווה של תיירים, ומאז נפסק משלוח החבילות על ידי הנוסעים שנשאו עמם מטען אישי כבד של תשמישי קדושה, מזון כשר וגם את החפצים האמורים המיועדים למכירה.

מספר השלוחים שיצאו לרוסיה במסווה של תיירים המגיעים לבקר במדינה, הלך וגדל במשך הזמן. בדרך כלל היה מדובר בצמד שלוחים של שני אברכים או בחורים ולעיתים היה זה זוג נשוי. בכל המקרים, הנסיעה יצאה אל הפועל רק לאחר אישורו וברכתו הק' של הרבי, ובשובם כתבו השלוחים לרבי דיווח מפורט מכל אשר ראו ושמעו ומאשר הצליחו לפעול בסייעתא דשמיא.

אגב, אחת ההוראות ביחס לשליחויות אלה היתה, שכאשר השליחות מתבצעת על ידי

זוג נשוי לא יהיו אלה בני זוג שטרם מלאה להם השנה הראשונה לנישואיהם.

באי בית חיינו, 770, זוכרים שכל קבוצת שלוחים היתה מוסרת בקבוק 'משקה' למזכירות הרבי על מנת שיעלה על שולחן מלכים בהתוועדות השבת הסמוכה לנסיעה, כדי שהרבי יקח ממנו מעט בעת ההתוועדות וימסור להם את הנותר, כפי שהיה נהוג ביחס לעריכת אירועים שונים. ואולם, בעוד שבכל אירוע מי שהכניס את בקבוק המשקה היה עולה ומכריז במה דברים אמורים, כאשר המשקה יועד לשלוחים אלו לא היו מכריזים ולא היו מודיעים שהמשקה ניתן עבור אל מעבר למסך הברזל. בין הנוסעים הראשונים ניתן לציין את הרב צבי הירש פוגלמן, הרב ד"ר יצחק בלאק, ועוד.

בדרך כלל, היו הנסיעות הללו למספר שבועות. השלוחים היו מבקרים בערים המרכזיות כמוסקבה, לנינגרד, חרקוב, אודסה ווילנה. לא בכל הערים הרשו הרוסים לתיירים לבקר, אך בערים הגדולות השלטונות לא היו מונעים ביקורי תיירים ובכל עיר ועיר היו ל"עזרת אחים" אנשי קשר עמם היו השלוחים נפגשים.

פרט למלאכת הארגון המסועפת, תכנון מדוקדק של הנסיעות ושמירת הקשר עם הנוגעים בדבר ברוסיה, עלות הנסיעה של כל תייר הייתה גבוהה מאוד, כ- \$15,000 לכל צמד שלוחים. מחיר זה כלל רכישת ספרים ותשמישי קדושה לחלוקה רכישת בגדים ומכשירים אלקטרוניים, מצלמות על פי רוב, אותם ימכרו אנ"ש שברוסיה, כרטיסי הנסיעה מארה"ב לרוסיה והוצאות הנסיעה ברוסיה עצמה, השהות בבתי מלון וצידה רבה לדרך.

מלבד זאת, שער החליפין של הדולר לעומת הרובל הרוסי היה מאוד נמוך (בצורה פיקטיבית, כיוון שהממשל הסובייטי קבע לדולר שער חליפין הנמוך מערכו האמיתי, ובכך 'חזיק' כביכול את המטבע הרוסי) ולכן היו הנוסעים צריכים להצטייד בכסף רב.

וכך, כל אימת שהיה מצטבר סכום כסף לנסיעה, הייתה עזרת אחים מארגנת זוג שלוחים לנסיעה נוספת. את הספרים שהשלוחים לקחו עמם, ספרי תפילה, חסידות וכדומה, היו "מיישנים" מעט טרם הנסיעה, כדי שבמקרה של חקירה יקל על השלוחים לטעון כי מדובר בספרים לשימוש אישי ולא להפצה ברוסיה. ובנוסף לכך, ב"עזרת אחים" תרו כל העת אחר המצאות ורעיונות איך לנצל את הנסיעות הללו בצורה מקסימלית, למשל פעם אחת הצליחו השלוחים להחדיר לרוסיה מכשיר בשר משומר כדי שיכלו לשמור בשר כשר בין שחיטה לשחיטה.

איש הקשר המרכזי במוסקבה היה ר' געצל ווילנסקי, הלא הוא 'ר' געטשע" הידוע כאדם שלא חת מפני פגישות ושיחות עם השלוחים, קבלת המשלוחים וניהול הכספים.

ר' געצע וילנסקי

לצידו פעלו עוד מספר חסידים שעסקו בחלוקת המוצרים יקרי הערך בין אנ"ש, שהיו מוכרים אותם ומעבירים את תמורתם לאלו שנוזקו לזה.

לעיתים, כאשר הדבר היה מתאפשר, היו השלוחים מסריטים את החסידים שברוסיה מתוועדים ומבקשים ברכות מהרבי. אילו היו סרטי צילום וקלטות הוידאו מתגלים במעברי הגבול ביציאה, הדבר היה עלול להעמיד בסכנה את המצלמים ואת המצולמים גם יחד, אך הרצון העז לנצל הזדמנות להיראות בפני הרבי ולבקש את ברכתיו הק' באופן בלתי אמצעי גבר על הפחד.

בין הנוסעים בשליחות "עזרת אחים" במשך כעשרים שנה - בין תשל"א לערך ועד לתקופה שבה הפעילות ברוסיה החלה לקבל אופי רשמי גלוי, בסוף שנות המ"ם - יש למנות (רשימה חלקית) את: הרב מאיר גוטניק, הרב נתן גוראריה (בואפלו), הרב זלמן אהרן גרוסבאום, הרב ישראל דערען, הרב משה דרייזין, הרב שמואל הבר, הרב דוד וויטמאן. הרב יצחק ווילהלם, הרב עזריאל חייקין, הרב רפאל טננהויז, הרב זלמן לברטוב, הרב שמואל לו, הרב מנחם מענדל ליפסקער, הרב שמואל פלוטקין, הרב משה קליין, הרב שמעון רוזנפלד, הרב לוי יצחק רסקין מלונדון, הרב זליג שארפשטיין, הרב עמונאל שוחט, הרב יהודה לייב שפירא ולהבדל"ח הרב משה סלונים ע"ה, הרב שלום ריבקין ע"ה, הרב לייבל קפלן ע"ה ועוד רבים.

כל אחד וכל קבוצה מהשלוחים הללו פעלו רבות. בדרך כלל נמשכה השליחות שבועות אחדים במהלכם קיימו השלוחים שיעורי תורה למתקדמים ולמתחילים, העבירו מסרים מכאן לשם ומשם לכאן בענייני הציבור, כמו גם למען יחידים, סיפקו ספרים ותשמישי קדוש, העבירו חפצים למכירה, רשמו או הקליטו בקשות ברכה ושאלות אל הרבי, ובקיצור. הפיחו רוח חיים והחיו לב נדכאים.

שליחות הרבנים ישראל דערען ולוי רסקין

פעילותם של ה'תיירים' השלוחים הייתה כרוכה בסיכון עצמי גבוה, הפעילים היו נתונים תחת מעקב מתמיד, והיו צריכים להתנהג בזהירות רבה, שלא לסכן את עצמם ואת היהודים עמם הם נפגשו. לא תמיד הפעילות המחתרתית עברה בשלום. באחת השנים נסעו הרב עזריאל זליג שארפשטיין וזוגתו, והכניסו עמם ספרים רבים. במוסקבה עצרו אנשי הק.ג.ב. את הרבנית שארפשטיין ללילה אחד כדי להרתיע מפעילותה. היא סיפרה אחר כך שכל הלילה היתה בפחד נורא ואיום. בהודמנו אחרת עצרו את הרב שמואל פלוטקין, ועוד.

גם הסיפור הבא, מפיו של הרב ישראל דערען, ממחיש את הסכנה:

בחודש תמוז תשד"מ, למחרת י"ב תמוז, נסעתי למוסקבה מטעם "עזרת אחים" יחד עם הרב לוי יצחק רסקין מלונדון. לקראת היציאה ביקשנו, כמובן, את ברכתו הק' של הרבי, ומעניין כי המענה הכיל גם הוראה לנקוט זהירות בנוגע לחוקים ברוסיה.

על פי התוכנית, נסיעתנו הייתה אמורה להימשך שבועיים. התחלנו את מסענו במוסקבה. ותיכף הבחנו שאנו נתונים תחת מעקב תמידי. כבר בשדה התעופה ניגש אלינו איש ק.ג.ב. ושאל למעשינו, כשהבהרנו לו שאנו תיירים, התרה בנו "תזכרו שאתם תיירים.."

במוסקבה היינו כשבוע. נפגשנו עם האנשים

הקבועים וחילקנו לאנשי הקשר את ספרי הקודש ומכשירי האלקטרוניקה שהבאנו עמנו. ממסקבה נסענו לייצור וואן בירת ארמניה שם שהינו מספר ימים נוספים. מייערעוואן המשכנו ללנינגרד, וכפי שהוזהרנו מראש, שם היה עלינו לנקוט משנה זהירות. ואכן לא נכנסנו אפילו לבית הכנסת המקומי, אלא היה בדעתנו לבקר במספר כתובות שנמסרו לנו מראש. לאנשים שהתגוררו בכתובת הראשונה, הבאנו מכשיר אלקטרוני יקר שבמכירתו ניתן היה להתקיים בלנינגרד חצי שנה. בצאתנו מהבית הבחנו שסביב הבית נמצאים אנשים רבים ובמקום ניכרת תנועה חשודה.

ניסינו לעצור מונית ולהמשיך לכתובת אחרת, אולם נהג המונית לקח אותנו בחזרה למלון ולא לכתובת שביקשנו. כשנכנסו לחדרנו במלון, דפק מישהו בדלת, ואמר שמחכים לנו ב'לובי' המלון, ועלינו לרדת עם המסמכים שלנו בידנו. האיש נכנס אתנו למעלית, אך דאג לכך שהיא לא תעצור בלובי אלא דווקא בקומת המרתף. ה'מלווה' שלנו הכניס אותנו לחדר במרתף, שם המתינו לנו שמונה אנשים ומתורגמנית. אחדים מהם הציגו את עצמם בפנינו כאנשי המשטרה חשאית, אך אדם אחד, שנראה הבכיר שבחבורה, לא הזדהה.

בשלב זה הוא החל לחקור אותנו למעשינו. היכן היינו במסקבה ועם מי נפגשנו וכו'. היתממנו ואמרנו שאנו תיירים, שנהנינו מאוד מהמוזיאונים במסקבה ובייצור וואן וגם בלנינגרד בדעתנו לבקר במוזיאונים הידועים שבעיר...

לשמע התשובות שלנו החוקרים התרגזו מאוד, ודיברו בכעס בינם לבין עצמם. לא הבנו הרבה ממה שדיברו, אך המילים "ליובאוויטשער רבי" חזרו פעמים אחדות בדבריהם. המתורגמנית פנתה אלינו ואמרה, "אנחנו יודעים שאתם שלוחיו של הרבי מליובאוויטש, ונפגשתם היום בלנינגרד עם אנשים אלו ואלו". היא מנתה את האנשים שנפגשנו עמם ושאלה: "אתם רוצים שנביא אותם לכאן להוכיח לכם שאתם משקרים?" ... "בינתיים", פסקה, "אתם עצורים, אסור לכם לצאת מהקומה שלכם".

חזרנו לחדרנו, וגלינו שהטלפון נותק. שהינו בחדר יומיים, מנסים להסתדר איך שהוא, כעבור יומיים צלצל הטלפון לפתע, ומעבר לקו היה איש הנציגות האמריקאית בלנינגרד, ששאל אותנו האם יש לנו בעיות, השבנו בחיוב. "אם כן נבוא בקרוב למלון לעמוד על מצבכם". פסק בהחלטיות.

כעבור זמן קצר הגיעו מספר נציגים אמריקאיים, שהחלו מיד לפעול למעננו. חלפו שעותיים נוספות, ואז הודיעו לנו הרוסים שבערב נעבור חקירה נוספת. הדיפלומטים האמריקאיים עמדו על כך שהם יהיו נוכחים בחקירה.

ואכן, בערב נקראנו שוב ל'חקירה' עם מספר אנשי משטרה חשאית. כבר בראשית

ה'חקירה' הודיעו לנו שהוויזות שלנו התבטלו, ועלינו לעזוב מיד את המדינה, ברכבת היוצאת בשעה הקרובה להלסינקי.

עלינו לחדרנו ובמהירות אספנו את חפצנו. תחת משמר הובלנו לתחנת הרכבת, כשאלינו מתלווים אנשי הנציגות, לפני שנפרדנו ממלווינו האמריקאים. מסרנו להם מספר זוגות תפילין ותשמישי קדושה שהיו ברשותנו ולא הספקנו לחלקם. רק כשירדנו בתחנת הרכבת בהלסינקי, נשמנו לרווחה, לאחר מספר ימים של מתח עצום, אך בתחושת סיפוק שלמרות הסיום הלא נעים, הצלחנו לפעול לא מעט פעולות חשובות...

שליחות הרב שלום חריטונוב וזוגתו

הרב שלום שי' חריטונוב נסע בשליחות הרבי מלך המשיח לרוסיה, יחד עם רעייתו שתחי', לפני חג השבועות תשמ"ה. טרם הנסיעה, נתן להם הרבי 18 דולר על מנת שיחליפו זאת שם ויתנו לצדקה. והרבי הדגיש שיהיה זה ע"פ החוק.

ארגון "עזרת אחים" שלחו איתם מצלמה להביא למשפחה, בשביל שימכרו בשוק השחור, מצלמה אחת הספיקה למחייה של שנה שלימה.

באותה תקופה החוק היה שלתיירים מותר לגור רק בבית מלון מיוחד לאורחים שהיה עליו פיקוח של הקג"ב, ואפילו לבקר בבתים של אנשים מקומיים היה אסור לפי החוק.

מכיון שבית המלון היו מכשירי הקלטה, נזהרו הרב חריטונוב ואשתו ולא התקשרו כלל ל"עזרת אחים" ולא תקשרו כלל עם חו"ל. אפילו כשדיברו בחדר ביניהם על דברים חשאיים, היו כותבים זאת על דף..

באמתחת הרב חריטונוב היו ב' זוגות תפילין חדשות, של רש"י דר"ת בהן השתמש כל זמן שהותו שם, בעוד שאת התפילין שלו הוא השאיר במכוון בביתו, וזאת על מנת שלא לעורר את החשד הרב מידי בנשיאת שלשה תיקי תפילין. קודם נסיעתו חזרה, נתן הרב חריטונוב את התפילין ליהודי במוסקבה.

"ב'עזרת אחים' הכינו אותנו מראש", סיפר הרב חריטונוב, "שבמידה ונשיאת שני הזוגות תעורר חשד, "יתרצו" שהזוג השני מיועד עבור האשה... וכמו כן המזוזות שהביאו עמם הנם קלף המשמש כתחליף רורבי לקלף התפילין באם יקרה להם משהו...

ארגון "עזרת אחים" אף שלחו עמנו אוכל בסיסי בכשרות מהודרת על מנת לחלק ליהודים שם, באותה תקופה, היו מחכים שם יום שלם בשביל לחם אחת...

מי שהיה האחראי על החלוקה של תשמישי הקדושה והמצרכים שהובאו מ"עזרת אחים" היה ר' געטשע וילנסקי.

ר' געטשע היה מארגן את השיעורים בבתי האנשים וכן את ההתוועדויות ב"מארינה רושצ'ה". השיעורים היו בנגלה ובחסידות, ואף הבאנו לשם כך דפי צילומים מספרי קודש. על אף המטען המחשיד שבאמתחתנו, עברנו את הבידוק בכניסה בהצלחה ב"ה וללא מגיעות ועיכובים, ונכנסו עם כל התכולה לתוככי רוסיה.

כשהיינו מסתובבים ברחובות, בכל קרן זוית היה עומד אדם ותוקע בנו עניים, ומסתכל ועוקב אחרינו. פעם אחת החל אדון אחד ללכת בעקבותינו מבלי להפסיק, והוצרכנו ללכת לכיוון הנהר, כביכול על מנת לשחות שם, עד שהוא התייאש ועזב אותנו בשקט...

בתפילות היינו נשארים בבית, וברור שלמקווה לא העזנו ללכת... היו במוסקבה באותה תקופה שני בתי כנסת הראשון והמרכזי אריכופבה שהיה במעקב צמוד אחר הקג"ב, ושם היה גם חדר של מניין חבד"י, והשני קראו לו 'מארינה רושצ'ה' ששם היה מרכז חב"ד של הצעירים ועיני הבולשת פחות שלטו שם.

כשפגשתי את ר' מוטל ליפשיץ באריכופבה הוא ביקש ממני: "בבקשה תגיד לי ווארט מהרבי!" והוסיף: "למרות שהדגים חיים תמיד מהמים הרי כשיש גלים הם קופצים מיד בשביל לקבל מים טריים ורעננים. כך גם אנחנו, יש לנו את ספרי ההמשכים, תרס"ו, תער"ב וכו' אבל אנחנו רוצים "מים חדשים", ווארט חדש של הרבי!"

"בחזור", ממשיך ומספר הרב חריטונוב, "שלחו עמנו פתקים לבקשות יציאה. בכדי שלא יתגלו הפתקים על ידי הפקידים בנמל תעופה, קיפלנו אותם ושמו אותם יחד עם הבגדים המלוכלכים. את הכתובות של האנשים, כתבתי בשולי ספר שהיה אצלי. כשהפקידים פתחו את הספר, שמעתי אותם אומרים זה לזה: "זה באידיש, אין לנו מה לעשות עם זה..."

עוד מספר הרב חריטונוב:

"בשבת קודש, אכלנו אצל ר' געטשע, על רמת הכשרות אצלו בבית היה אפשר בהחלט לסמוך בלב שקט. באותה תקופה, הוא היה מתפלל לבד בביתו בשבת, והיה זה מחזה מיוחד לראות כיצד היה מתפלל ברגש ובמתינות, כמונה מטבעות".

יש לציין, שנסיעה זו התקיימה בסמיכות לסיום הרמב"ם הראשון (בי"א בניסן תשמ"ה)

ועל כן ע"פ הוראת הרבי דאגו זוג השלוחים לקיים "סיום" בכל מקום אליו הגיעו.

שליחות הרבנים שלום ריבקין ומשה קליין

אחד מזוגות האברכים שנסעו בשנת תשמ"ז כ"תיירים" מטעם "עזרת אחים", היו הרב שלום ריבקין ע"ה (רבה של ס. לואיס שבמיזורי) וסופר הסת"ם והמוהל הרב משה קליין. לפנינו קטעים מיומנו של הרב קליין שעשוי לשמש דוגמא לאופי

הפעילות באותם ימים: "השבת שלפני נסיעתנו הייתה שבת מברכים וערב ראש חודש אדר, והעמידו בהתוועדות משקה עבור נסיעתנו. לפני שלקחנו את בקבוק המשקה, הרב גורנר אמר לרבי שזהו עבור נסיעתנו למחרת למוסקבה. הרבי הגיב מיד "נישט אויסרופן וועגן וואס די משקה איז" [=לא להכריז לאיזו מטרה נמסר המשקה].

לפני נסיעתנו מסר לנו הרבי 18 שטרות בודדים של דולר, ובהדגשה שנחליף אותם ברוסיה על פי החוק.

הרב שלום ריבקין בעת כתיבת גט

נסענו למשך שבועיים, לערים מוסקבה ולנינגרד, והתעסקנו בתיקון ענייני גיטין, מילה, סופרות ושחיטה בערים אלו.

כשהגענו למוסקבה שמנו פנינו תחילה לבית הכנסת "מארינה רושצה". שם פגש בנו ר' געטשע ווילנסקי. הוא שיער שאנחנו חסידים מניו יורק, וכדי לוודא זאת חלף על פנינו במהירות ושאל "מה שלום הזיידע?" וכשסיפרנו לו אודות הרבי, הוא קיבל אותנו בשמחה רבה.

הדבר החשוב ביותר שפעלנו במוסקבה היה תיקון ברית מילה. היו שם כמה מוהלים שלא בהכרח שמרו שבת והניחו תפילין, כך שהבריתות שערכו היו בעייתיות. הכשרנו במוסקבה את אחד המוהלים, ירא שמיים ושומר שבת.

אחד מהרגעים המרגשים בביקורנו היה בביתו של ר' גרשון (גרישא) רוזנשטיין, שהיה יד ימינו של ר' געטשע. התקבצו בביתו יהודים רבים ל"הטפת ברית" שכן כאמור המוהל שמל אותם לא שמר שבת, וכשנודע להם מבואנו ושמעו שהם יכולים לתקן את הברית מילה, נאספו מיד רבים מהם, אחדים מהם לא רצו שום טיפול מקדים אלא מיד כשבאו ביקשו שנבצע בהם הטפת דם.

כששהינו שם הסיט ר' גרשון את הווילון. והראה לנו כיצד בבניין ממול נמצא אדם בקומה מקבילה המשקיף במשקפת על הנעשה בביתו.

סיבה מרכזית נוספת לבואנו, היה סידור מספר גיטין. עד לבואנו כשהיו מצטברים מספר מקרים של גיטין, היו שולחים אותם במרוכז לניו יורק, ושם היה צוות מיוחד שסידר את הגיטין, אך סידור זה יצר בעיות רבות, ובבואנו למוסקבה סידרנו כמה וכמה גיטין. כל האמור נעשה בביתו של ר' גרשון רוזנשטיין.

במהלך כתיבת אחד הגיטין התעוררה שאלה כיצד יש לכתוב את הגט, והרב ריבקיין התקשר לניו יורק מהמלון לברר בנושא. הוא ניסה לדבר בטלפון באופן מסוה אך

מימין לשמאל: הרב משה קליין (עומד), הרב ריבקיין, ר' געטשא

נערים מתקרבים לומדים סת"ם

כשאמר את המילה "מוסקבה", קו הטלפון התנתק באותו רגע. באחד הימים כשחזרנו לחדר במלון, מצאנו את כל תכולת מזוודותינו הפוכה.

עוד מביקור זה: הכשרנו לשחיטה שמונה מאנ"ש במוסקבה, חמשה אברכים ושלושה בחורים. כולם היו תלמידיו של הרב יצחק קוגן שלימד אותם שחיטת עופות. לאחר שערכנו להם בחינה, והתרשמנו מידיעותיהם, נתנו להם "הודאה" ו"קבלה" לשחיטה.

ומעניין לציין שעד לבואנו הם לא התנסו כלל בשחיטה, אך הם ידעו את כל ההלכות וה"תיאוריה" באופן מפליא.

בנוסף לכך, העניקו להם תעודות סופרות לחמשה סופרים במוסקבה כמו כן הבאנו עמנו מספר מצלמות יקרות מאוד, כל צלמה עלתה \$2000, והבאנו זאת לר' געטשע.

במוסקבה פגשתי באחד התמימים הטריים, שביקש את ברכת הרבי לשידוך. כתבתי את שמו ואת פרטי השאלה שלו על הבטנה הפנימית שלי בכובע, וכשחזרתי מסרתי זאת לרבי. הרבי הביע את הסכמתו לשידוך, ושלחתי את המענה עם השלוחים הבאים למוסקבה. ממוסקבה המשכנו לפטרבורג, שם נתנו תעודות סמיכת סופרות לשלושה סופרים.

פן נוסף מביקור זה מופיע בספרו של ר' מוטל ליפשיץ ע"ה "זכרונות פון גולאג" (להלן, בתרגום מאידיש): בשנת תשמ"ז ביקר במוסקבה הרב משה קליין מניו יורק. התקיימה אז התוועדות בה נטל חלק ר' געטשע. באותה התוועדות העמיד הרב קליין טייפ, וכל אחד מהנאספים אמר משהו לקלטת. כשהגיע תורי לדבר, הזכרתי את המעשה עם ר' מנחם מענדל מוויטבסקע לפני עלותו לארץ ישראל, שניגן ניגון זה "אז דער אויבערשטער וועט געגבן געזונט און לעבן, וועלן מיר פארן צום רבי'ן"... בחזרתו לניו יורק, מסר הרב קליין לרבי דו"ח מהנסיעה, וכן את הקלטת האמורה. ב"ה בניסי ניסים, בסיום אותה שנה זכיתי להתראות לראשונה בחיי עם הרבי, לקראת תשרי תשמ"ח.

שער ג'

ר' געמטשע וילנסקי

"...יום אחד תפסו אותי בהפסקה שניים מחברי והודיעו לי
שיאנחנו מוזמנים לכתובת מסוימת, כשהגענו אל הבית, ראינו
יהודי הדור צורה העומד ומתפלל בגבוות וגניגוני דקויות
מרטיטי לב, כשראיתי זאת הרהרתי בליבי "כך בודאי היה
נראה הסבא שלי".

לימים התברר לי, כי רוב הצעירים שהתקרבו דרכו ליהדות
עברו מסלול דומה, כאשר המפגש הראשון שהדליק את
הניצוץ התרחש בבית הכנסת המתחרת. משם, כגד היתה
הדרך סלולה..."

**האבא ר' אברהם נחום
ווילנסקי**

"...החסידים מאחורי מסך הברזל, שהופרדו מהמנהיגים שלהם למשך למעלה משלושים שנה, והדור הצעיר אפילו מעולם לא ראה את המנהיגים שלהם, ובוודאי לא היה יכול להסתמך על המנהיגות וההחלטות של האחרונים כדי לעצב את חייו. ובכל זאת, התברר שהחסידים האלה הם האלמנט הכי חזק בחיי היהדות מאחורי 'מסך הברזל', אלמנט ששמר על עצמאותו ודרך החיים שלו, חרף הדיכוי הכי אכזרי, תחת נסיבות שדרשו באופן מתמיד החלטות בעלות אופי מהותי באופן יוצא מן הכלל, ולפעמים החלטות בענין של חיים ומוות, בשעה שאחרים אכן לא היו מסוגלים לקבל בעצמם החלטות ונסחפו עם הזרם, כשהם תופסים את הדרך הקלה. עוצמה פנימית יוצאת דופן זאת של החסידים התגלתה לעין כל כאשר 'מסך הברזל' נבקע באופן זמני אחרי המלחמה האחרונה והרבה משפחות חסידיות עם הבנים והנכדים שלהן ברחו מאחורי 'מסך הברזל'". (מורה לדור נבון ח"ג א' שמג)

דומה שדי בשורות מצמררות אלו, שנכתבו על ידי הרבי מלך המשיח שליט"א באחת מאגרות קדשו, כדי להעיד יותר מכל על אופים ועוצמתם של החסידים אודותם יסופר להלן. חסידים מסורים בכל לבם ונפשם, מ"אנשי החיל" הפשוטים, ש"אין להם בעולמם אלא רצון אחד למלאות", ועל רצון זה מסרו את נפשם, כשבלבם בוערת אש אהבה והתקשרות נצחית.

כאלו היו החסידים ר' געטשע ווילנסקי ור' קלמן מלך תמריין, אשר "הופרדו מהמנהיגים שלהם" ובהוראות מנהיגיהם נותרו בעמק הבכא כל ימיהם ולא זכו לצאת את מסך הברזל ולהתראות פנים בפנים עם כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א.

סיפור חייהם המסעיר שזור בסיפורה של יהדות הדממה בשנות ה"למ"דים והמ"מים, כאשר רוב אנ"ש חסידי חב"ד כבר יצאו את שערי ברית המועצות. בתקופה זו היתה אמנם הקלה מסוימת ביחס השלטונות לשמירת והפצת היהדות, אך לאיך היא התאפיינה בקשיים ומורכבויות משלה.

דמותם של חסידים אלו, בלטה וזהרה במשך התקופה ההיא כקן אור של יהדות וחסידות, המאירה את האפלה והשממה של יהדות רוסיה.

בית על אדני המסירות נפש

ר' געצל (געטשע) ע"ה וילנסקי נולד בעיירה פוצעפ בראש השנה של שנת תרס"ה, למשפחה חב"דית שורשית. אביו היה הרה"ח ר' אברהם נחום וילנסקי שניהן כשו"ב בעיירה פוצעפ והיה סמל של יראת שמים וחינוך יהודי חסידי ללא פשרות.

בצעירותו

בתוך המשפחה וב'חדר' ספג ר' געטשע את האווירה החסידית האותנטית, שהשרישה בו יסודות איתנים ומוצקים של אמונה מוחלטת בה' ובתורתו, תוך עמידה על העקרונות ללא כל פשרות. עקב הצורך לעסוק בצרכי הפרנסה, לא זכה ר' געטשע ללמוד בישיבת "תומכי תמימים", אך אחיו שלמדו בה הדביקו גם אותו בחיותו ובלחלוחית החסידית אותה קיבלו בישיבה.

כשהגיע לפרקו, נשא לאשה את בת דודתו מרת סוניה בתו של החסיד ר' יעקב פאנטייעלאוו, שעסק אף הוא במלאכת השחיטה. זוגתו, אמה של סוניה, היתה אחותו של ר' אברהם נחום, אביו של ר' געטשע. לימים סיפרה מרת סוניה, אשר מיד לאחר החתונה היה ברור לה ולבעלה הטרי,

שחיהם יהיו מושתתים על אדני מסירות הנפש מבלי להתפעל כלל מן הקשיים שהיו מנת חלקי החפצים לשמור תורה ומצוות באותה התקופה. "כך הרגשנו שנינו", סיפרה, "ושום חששות לא הרתיעו אותנו".

בעצמו בעת שהותו ברוסיה, יעיד על מסירות נפש יומיומית אליה נדרש ר' געטשע ברצותו לשמור תורה ומצוות באופן הבסיסי ביותר:

"אחד הסיפורים המעניינים ביותר שסיפר לי ר' געטשע היה אודות שמירת השבת שלו. עשרים שנה הוא עבד בחנות גדולה שהיתה בבעלות ממשלתית ומעולם (!) לא חילל את השבת. הא כיצד? ובכן, מסתבר שחנות זו סבלה מבעיה חמורה של פריצות וגניבות, וכדי למגר את התופעה, היו שולחים עשרות כלבי שמירה שישוטטו ברחבי החנות כל הלילה ויתריעו מפני גנבים פוטנציאליים. אלא שכלבים אלו היו משאירים את צרכיהם על רצפת החנות, ובכל בוקר, אחד העובדים היה צריך על פי תורו לנקות

את הכלוך...

ר' געצל ניצל את האפשרות, וערך הסכם עם אחד העובדים, ביום שהגיע תורו לנקות, היה ר' געצל מחליף אותו, ובתמורה לכך היה הלה ממלא את מקומו בשבת. כך במשך עשרים שנה, לא בחל ר' געטשע בעבודות הבזויות ביותר, ובלבד שלא יחלל את השבת.

זהו סיפור אחד מיני רבים, המספק הצצה לחיים של מסירות נפש ברוסיה של הימים ההם, ואלמלא שר' געטשע שח אותו לפי תומו לר' וועלוועל גרין, לא היה נודע כלל...

*

עם עזיבת חלק גדול מהחסידים את ברית המועצות, החל ר' געטשע לתפוס את ניהול המערכה המורכבת של הפצת היהדות ברחבי האיזור. רב הנסתר על הנגלה באשר לקשר שנוהל בין הרבי לר' געטשע ולהוראות אותם קיבל בדרכים לא דרכים הישר מבית רבינו. אך זאת ניתן לומר בוודאות, שר' געטשע היה המוליך והמביא המרכזי ביותר בכל הקשור לפעילותו העניפה והסודית של הרבי מלך המשיח בתוככי ברית המועצות במשך חמש עשרה השנים האחרונות לקיומו של מסך הברזל. פעילות עתירת קשיים ומורכבויות ואשר בה ובהצלחתה השקיע נשיא הדור את כל ליבו ומרצו.

מפעל חסד אדיר

בלשכת "עזרת אחים" ידעו לספר כי כל הכספים הרבים שהוזרמו לרוסיה בהוראת הרבי, היו עוברים דרך ר' געטשע, שניהל את כל מלאכת העברת הכספים (שהועדו למטרות רבות) בנאמנות ובדקדוק רב. גם על הסודיות היה שומר מכל משמר, ואף מקרב הנאמנים והקרובים ביותר אליו לא ידע איש דבר אחד יותר ממה שעליו לדעת.

בביקורים של שלוחי "עזרת אחים" ברוסיה, היו הללו מביאים לו אוכל כשר על מנת לחלקו ליהודי האיזור. חלק מהחבילות היו מיועדות עבורו עצמו. עם זאת, כשהיו באים השלוחים לביתו כעבור יום או יומיים, התברר שלא נשאר בביתו כלום... המזון כולו הועבר על ידו לשאר היהודים... השלוחים סיפרו כיצד היה עומד ר' געצל מרוצה ושבע רצון על יד המחסן הריק, כממתין למשלוח הבא...

גם בפני עצמו היה ר' געטשע "מפעל חסד" לא קטן כלל וכלל. הוא החזיק בגמ"ח הלוואות שלעולם לא סירב לאיש. לא אחת כאשר אול המזון בקופת הגמ"ח, היה ר' געטשע מלווה למבקש מכספו הפרטי. כאשר לא היה באפשרותו לתת מהונו הפרטי,

היה מתאמץ ללוות מאחרים. בכל האיזור היה ידוע שר' געטשע לא ישיב את פניו של איש ריקם.

אחד מהתושבים, שלוה מר' געטשע סכום נאה, קיבל אשרת יציאה והתכונן לצאת מרוסיה. טרם נסיעתו, סר אל ביתו של ר' געטשע על מנת להיפרד. באותה שעה, עדיין לא פרע את חובו, והוא חש אי נעימות רבה שהביאה אותו להתנצל עמוקות בפני ר' געטשע. ר' געטשע הרגיע אותו מיד, באמרו "אין צורך להחזיר לי את החוב כרגע, כאשר יהיה לכם את הכסף תוכלו לתת אותו זאת כאילו פרעתם את החוב..."

לצדקה עבור ישיבת "תומכי תמימים", והחשיבו

ר' געטשע לא יצא ידי חובת מצוות גמילות חסדים בהלוואות בלבד. כל משפחה שאביה נאסר או הוגלה על ידי השלטונות, זכתה לתמיכה קבועה מקופת הצדקה של ר' געטשע. גם מחוסרי יכולת כלכלית, לצד אחרים הזקוקים לתמיכה, זכו להנות ממתת ידו הנדיבה ומהתמסרותו הבלתי נלאית.

אחת מהפעולות הכבירות עליהן ניצח ר' געטשע היתה ארגון בריתות למבוגרים. על פי הערכות, כמה מאות יהודים הוכנסו על ידו בבריתו של אברהם אבינו. דבר זה היה נחשב אז לעבירה חמורה, אך עובדה זו לא הטרידה כלל את ר' געטשע, שהמשיך במלאכה במסירות.

גם חופות רבות כדת משה וישראל ארגן ר' געטשע, ובנוסף לכך עמד בראש "בית דין סודי" שעסק בגיורים. למותר לציין שהגיורים שעברו תחת ידו הוכרו אחר כך בכל מקום.

נסים מתגלגלים במצות הכנסת אורחים

אך מעל לכל אלה, לא ויתר ר' געטשע אף לרגע על מצות הכנסת אורחים. אף שזו

מימין לשמאל: הרב ליפסקער, ר' קלמן מלך, ר' געטשא

היתה כרוכה לא פעם בסכנת נפשות של ממש, היה ר' געטשע מתעקש על קיומה מבלי להתחשב כלל בחששות אלו.

על כך העידה רעיתו סוניה בתיאור שובה לב:

"אורחים מתוך רוסיה ומחוצה לה, היו פוקדים את ביתנו בקביעות. יש לזכור שבאותם ימים שרר ברוסיה פחד מצמיית ממפגש כלשהו עם תייר מחו"ל. כל תייר היה נחשב בעיני השלטונות למרגל, וכל מי ששוחח עמו יכול היה להיות מואשם בריגול או לכל הפחות במסירת מידע לסוכן זר.

עם זאת, עבורנו היו האורחים בבחינת מחיי נפשות ממש. לרוב הביאו עמם דרישת שלום חמה מהרבי, והיו מתוועדים בביתנו עד השעות הקטנות של הלילה, כשהם נוטעים עידוד ואומץ בלב היהודים שהצטופפו סביבם.

באחד מה'סדרים' שהתקיימו בביתנו, נראתה לפתע מכונית משטרה החונה בפתח הבית. באותו סדר, הסבו על שולחנו אורחים רבים, ביניהם אנשי המנין הקבוע שהתקיים בבית וכן אורחים חשובים מחו"ל. אחד הנוכחים, שהבחין בנעשה מחוץ לבית קרא בבהלה: "אנשי המשטרה יושבים במכונית ועוקבים אחר הנעשה בבית!" אך

בעלי כמו לא התייחס לדבריו והמשיך בעריכת הסדר כרגיל.

כעבור זמן קצר, נשמע צלצול בפתח הבית, לאיש לא היה ספק מי מצלצל, אך בעלי לא נבהל. בצעד של הקדמת רפואה למכה, הוא יצא החוצה אל השוטרים (שעמדו מחוץ לפתחו החיצוני של הבית) ושאל לרצונם. הללו שאלו מיד מה פשר "ההתקהלות הבלתי חוקית" שמתקיימת בבית. ר' געטשע השתומם, "האם לכך יקרא התקהלות בלתי חוקית?", שאל בתמימות, "יושבים אצלי כמה חברים ומכרים מהעיר שהחליטו להתאסף יחד למסיבת רעים, ומה רע בכך?"...

השוטרים קיבלו את ההסבר שבפי בעלי והסתלקו כלעומת שבאו. אין צורך לתאר מה היה קורה אילו השוטרים היו נכנסים חלילה אל תוך הבית ורואים את האורחים החשובים מחו"ל שבאו להשתתף ב'מסיבה'...

סיפורים פלאיים כגון אלו, התרחשו בביתנו תדיר. תמיד היו בביתנו אורחים מחו"ל, או לחילופין בעלי תשובה שבאו ללמוד, ורק בזכות ברכתו של הרבי ואמונתו החזקה של בעלי - הוא לא נשלח לסיביר.

צעירים מתקבצים סביב ר' געטשע

צעירים רבים, שר' געטשע היה עבורם קרן האור היחידה אל היהדות, סיפרו כיצד נהג בהם באהבה ובתבונה רבה, והעלה אותם אט אט על דרך המלך. הוא התמסר אליהם וסייע להם בכל דבר אפשרית, והם מצדם נקשרו אליו, למדו מפיו הלכה וחסידות וינקו ממנו את דרכי החסידות וההתקשרות.

אחד מהם סיפר את סיפורו האישי:

"לצערי, הכרתי את ר' געטשע רק בשנה האחרונה לחיי. הוא היה בן אדם מדהים, החלטי וחזק. תמיד שמר על שלוה ובטחון, וגער בי על חלישות הרוח שלי. ר' געטשע היה בעל לב טוב, וזה היה מורגש גם בשעה שדבר קשות. זה היה סוד קסמו, ובשל כך אהבו אותו כולם.

הוא ניחן ביכולת הבחנה טובה, וידע להבין את המתרחש בלבו של אדם אפילו משיחה קצרה עמו. כך גם קרה אתי, כשעשיתי את צעדי הראשונים ביהדות. בוקר אחד, בעיצומה של תפילת שחרית בבית הכנסת הישן, הגיעה למקום אשה גויה שעמה הייתי בקשרי ידידות (ר"ל) והמתנה לי.

כאן המקום לציין, שר' געטשע היה נוהג מדי יום ולהחליף עמו כמה מילים. הוא היה מתעניין כל העת במצבנו, והרבה לייעץ ולעודד ככל יכלתו. כאשר הסתיימה התפילה באותו בוקר, והתחלנו לקפל את התפילין, הוא התקרב אלי ואמר: "זה אפשרי, אבל זה יהיה קשה מאוד!". הבנתי מיד למה הוא מתכוון,

והייתי מופתע לחלוטין מכך שהוא הבחין בה. מאוחר יותר התברר שהוא צדק...

אגב, רבים שהלכו להיוועץ עם ר' געטשע בנוגע לקשרים מפוקפקים שניהלו עם גויות, לא שמעו לבסוף לעצותיו והצטערו על כך... כך היה עם אחד מיהודי הקהילה שנקלע למשבר אישי חמור, שבעקבותיו הוא הדרדר לקשר בלתי רצוי. כשנודע על כך לר' געטשע, הוא הביע את התנגדותו החריפה לנישואיהם, והסביר לו את הנזק שהוא צופה כתוצאה מצעד כזה. למרבה הצער, אותו בחור לא הסכים לשמוע לדברים והרבה להתווכח עם ר' געטשע.

כעבור חצי שנה, הוא הופיע בפני ר' געטשע כשהוא שבור ורצוף והתחנן בפניו שיסלח לו... אני זוכר אותו רוכן על הארץ כשהוא צועק בכאב: "הצדיק הזקן צדק"...

"למרות האהדה הציבורית סביבו והכבוד הרב שהיה מקבל", הוסיף וסיפר יהודי שנמנה על מעגל הצעירים שהושפעו מר' געטשע, "הוא מצדו ניסה תמיד לברוח מכל זה, באמרו "אל תקלקלו יהודי פשוט". היינו נפעמים לחלוטין מהפער בין האישיות העניקת ורבת העוצמה שיצג, לבין רמת ההתנהגות הפשוטה והענווה שלו. זה היה עבורנו שיעור גדול".

דוד החתן, השליח הרב משה תמרין, מוסיף ומספר על השפעתו העצומה של ר' געטשע על הנפשות הצעירות ברוסיה, ועל יסודות החסידות וההתקשרות שנחקקו

בליבותיהם של הצעירים הודות לר' געטשע:

"ר' געטשע היה סמל ודוגמא עבורנו. בשבתות התעוררנו משמיעת תפילותיו שנאמרו באריכות ובהשתפכות הנפש. הוא היה אומר מדי שבת את כל ספר התהילים לפני התפילה. יהודים רבים, שלא שמרו מצוות, הגיעו לפתחו כדי לקבל עצה, הדרכה רוחנית, או חיזוק ותמיכה במצבים קשים. הפחד מהשלטונות היה עצום, ובכל זאת הלכו אליו. מיותר להדגיש שר' געטשע היה קשור אל הרבי בכל לב ונפש, הוא היה חסיד אמיתי. למרות שמעולם לא ראה את הרבי, היה מדבר תמיד על הרבי בהתלהבות עצומה".

באותה תקופה, היה זה מסוכן ביותר עבור צעירים לבוא לבית הכנסת. כאשר קרה וכמה מהצעירים היהודיים באו בכל זאת ועוכבו לחקירה או למעצר, היה ר' געטשע נוזף בהם על כך בחומרה, באמרו, שהוא כבר מבוגר ולא אכפת לו ממצבו, "אבל אתם הלא עלולים לאבד את מקום עבודתכם..."

מהמנין של ר' געטשע אל היהדות - הדרך סלולה...

בשנת תשי"ט, עבר ר' געטשע לדירה חדשה, וביתו החל לשמש כבית כנסת. למעשה, מאז ועד יומו האחרון שימש הבית למנין המרכזי של חב"ד במוסקבה.

מספר הרה"ח ר' ישעיה קליינברג:

"ביתו של ר' געטשע היה פתוח לרווחה לכל עובר ושב, והתקיימו בו מנינים בכל יום. בשבתות ובחגים, היה ר' געטשע מארח יהודים רבים שבאו ללון בביתו עקב המרחק הרב שיש בין ביתם ל"בית הכנסת" שבביתו. במקרים רבים לנו בביתו עשרות (!) יהודים. אני אמנם ישנתי על השולחן, שהיה נחשב מקום "מכובד" באופן יחסי... אך רבים ישנו בכל מקום מזדמן ברחבי הבית ופינותיו, על יד התנור, על ספסל או אף על הרצפה.

כאשר הגיע מתפלל חדש ולא היה בנמצא מקום ללון עבורו, היו כולם מצטופפים בשכיבה על הרצפה...

ככל שחלפו השנים, הלך וגדל מספר המתפללים ב"בית הכנסת הביתי של ר' געטשע. הלה עשה כל מאמץ להגדיל ולהרחיב את המנין ולהביא אליו כמה שיותר יהודים.

הוא לא נרתע גם כאשר ידידים טובים באו להזהירו ולהתריע בפניו, אשר באם אינו מעונין להישלח לסיביר מוטב לו שיחדול מפעילות מסוכנות זו. על "עצות" מסוג זה לא היה ר' געטשע מסוגל לשמוע, והוא נהג להשיב לפונים בבטחה: "אינני חושש כלל וכלל. יש לי הבטחה מיוחדת מהרבי. הקב"ה שומר ומגן עלי ועל בני ביתי ואין לי סיבה לפחד".

בשלב מסוים, ע"פ הוראה מהרבי, החל המנין - שהתקיים בתחילה בשבתות ובימים טובים בלבד - להפוך למנין יומי. גם ההתוועדויות המחתרתיות של אנ"ש במוסקבה החלו נערכות תדיר בבית הקטן. לא אחת ולא שתיים קיבל התראות מהמשטרה

להפסיק את קיום התפילות וההתוועדויות, אך הוא לא שעה לבקשותיהם והמשיך בשלו. לעיתים היה מפסיק את הפעילות לזמן קצר, כדי לא לעורר את חמתם, אך מיד היה מחדש את הפעילות.

הקו המנחה בכל צעד וצעד מפעולותיו הבלתי פוסקות היה אמונה איתנה בצדקת הדרך ובטחון מוחלט בקב"ה ובברכותיו הק' של הרבי.

על השפעתו הרבה של המנין החסידי בבית ר' געטשע ניתן ללמוד מהסיפור הבא אותו מספר אחד מהצעירים שהתקרב ליהדות בזכות השתתפותו שם:

"לר' געטשע היו הרבה שלוחים, "חיילים אלמונים" שהיו מסתובבים באוניברסיטאות ובמפעלי עבודה ומשכנעים צעירים יהודים לעבור ברית מילה. הצעד הראשון היה להביאם ל"בית הכנסת" בביתו של ר' געטשע. יום אחד תפסו אותי בהפסקה שניים מחברי והודיעו לי שאנחנו מוזמנים לכתובת מסוימת. כשהגענו אל הבית, ראינו יהודי הדור צורה העומד ומתפלל בבכיות ובניגוני דבקות מרטיטי לב. כשראיתי זאת הרהרתי בליבי "כך בודאי היה נראה הסבא שלי". וזאת למרות שבביתי לא דברו אף מילה על כך. מאותו רגע לא הייתי מסוגל לעזוב את ר' געטשע. הוא החל ללמוד עמי ועם שני חבריי פעמיים בשבוע

לימים התברר לי, כי רוב הצעירים שהתקרבו דרכו ליהדות עברו מסלול דומה, כאשר המפגש הראשון שהדליק את הניצוץ התרחש בבית הכנסת המתחרתי. משם, כבר היתה הדרך סלולה..."

התרוממות רוח בגית הכנסת המחתרת

בתו של ר' געטשע, אסתר שתחי', שהעלתה על הכתב זכרונות מרתקים על החיים בצלו של אביה, תיארה בפרוטרוט את החיים לצד "בית הכנסת" שהתנהל בביתם, בין השאר היא מספרת אודות האווירה המיוחדת ששררה בבית בחגי ומועדי ישראל, אווירה יהודית חסידיית טהורה ואותנטית, עליה ניצח ביד רמה החסיד ר' געטשע:

"החגים בביתנו נחקקו אצלי תמיד כמלאי רגש והתרוממות הרוח. בחגי תשרי היו מתאספים אצלנו הרבה גברים, בדרך כלל יותר מהעשרה הנצרכים למניין. לעיתים אף קרה שחלקם היו נשארים ללון בביתנו. כאשר זה היא קורה, היינו אנחנו ישנים בחדר אחד והם בחדר השני. אמנם לא היינו מרוצים מזה אך לא התלוננו..."

מבין כל החגים, יום הכיפורים הצטיין במיוחד. ביום הזה היו מתאספים אצלנו כמות גדולה של אנשים. התפילות נערכו בליל החג ולמשך כל היום שלמחרת. אבי שימש כחזן בדרך כלל, ואני זוכרת כיצד הייתי מנסה להקשיב לתפילות מהחדר הסמוך או מהמטבח, קולו של אבי היה חזק מאד, ומלא רגש. נדמה היה שהוא מתפלל כה בלהט עד שמילות התפילה שלו יעופו לשמיים. אחרי צום שכזה הוא היה נראה עייף ומותש.

החג הכי שמח בביתנו היה שמחת תורה. אבא, שלא היה שתיין, הסכים לעצמו להפוך כמה כוסיות בחגים, אך אף פעם לא הגיע למצב של שיכרות.

עבור אמא היה כל זה כרוך בקושי רב, הן פיזי והן נפשי, כיון שהיתה זו טרחה רבה לדאוג להכנת האוכל עבור המתפללים, צרכי הנקיון וכו'. מעבר לכך, אני בטוחה שהיא חשה פחד ודאגה על אבא והמשפחה בכלל. היא חששה מכך שהשכנים עלולים היו להלשין על כמות האנשים הגדולה יחסית שמתאספת אצלנו לעיתים קרובות, ועל כך שמביתנו נשמע יותר מדי רעש.

בשירות שלוחי הרבי

השלוחים שנשלחו על ידי הרבי לרוסיה בתקופה זו, נדהמו לגלות את דמותו המאירה

והמיוחדת של ר' געטשע, שבלטה כל כך בנוף של אותם ימים. הם הוקסמו כולם מעמידתו האיתנה וממסירות נפשו, כמו גם מהרוגע והשמחה שאפיינו אותו תדיר והיו מנת חלקו גם ברגעים הכלל לא פשוטים של חייו.

כמה מהם שיתפו בעבר ובהווה את שחוו במחיצתו של ר' געטשע, עדותם מספקת הצצה בלבד לחיים שלמים שכולם מסירות נפש.

ר' נתן גוראריה היטיב להגדיר את שחוה בעת שהותו ברוסיה בשליחות הרבי: "ניתן לומר בהחלט, כי קיבלתי מיהודי רוסיה הרבה יותר ממה שנתתי להם. אמנם נתתי להם דברים רבים, אך מהם קיבלתי דבר יקר הרבה יותר - מסירות נפש על לימוד התורה וקיום המצוות".

המחשה לכך, ניתן למצוא בסיפורו המפעים של הרב בערל ליווי שהיה אחד מהשלוחים הבולטים שנשלחו לפעול ברוסיה בשנים ההם.

ערב שבת אחד, פגש הרב ליווי את ר' געטשע במקווה. ר' געטשע הבחין כי הרב ליווי עוטה

טלית-קטן חדשה ומהודרת, דבר שהיה קשה עד בלתי אפשרי להשגה בימים ההם, והפטיר "הלואי והייתה לי ציצית כזו"... ר' געטשע לבש אז על גופו ציצית ישנה ומרופטת ששימשה אותו עשרות שנים.

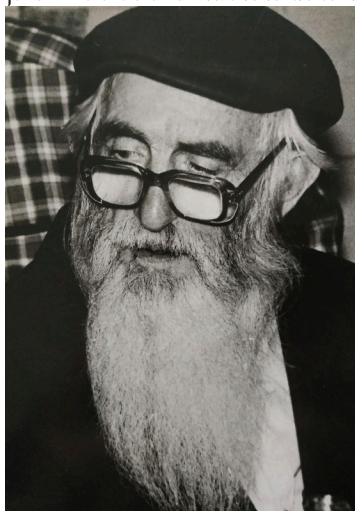
=בעיני הרב ליווי, הציצית שלבש ר' געטשע לא היתה מהודרת פחות מהציצית שלו. אדרבה, הוא היה סבור שבציצית של ר' געטשע ישנה מעלה מיוחדת, להיותה ספוגה בשנים רבות של מסירות נפש והקרבה עצמית עבור הקב"ה, תורתו ומצוותיו. הוא פנה אפוא אל ר' געטשע, והציע לו להחליף את הציציות ביניהם, כך שהוא "יזכה" לקבל את ציציתו הישנה והמרופטת של ר' געטשע, ואילו ר' געטשע יקבל את הציצית

החדש והמהודרת של הרב ליווי...

מיד עם הגעת שליח של הרבי לרוסיה, היה עליו לצלצל לר' געטשע. אחד השלוחים שבאו לרוסיה ר' אבי טאוב ע"ה, שנשלח (יחד עם יבדלחט"א הרב דוד שי' נחשון) - בין השאר - לשם שיפוץ אהלי רבותינו נשיאינו, סיפר על כך:

"בנסיעתנו הראשונה לרוסיה, קיבלנו את מספר הטלפון של ר' געטשע. היה זה אז מספר הטלפון הסודי ביותר של אנ"ש ברוסיה. את מספר הטלפון קיבלנו בצירוף מילת קוד סודית שבאמצעותה ידע מי אנחנו. ואכן מיד לאחר הנחיתה צלצלנו אליו מטלפון ציבורי בשדה התעופה, ומיד כששמע את מילת הקוד, כבר ידע בדיוק מי אנחנו ומה מטרת בואנו לרוסיה.

כשבאנו אל ביתו, הכניס אותנו אל החדר האמצעי. בביתו היו שלשה חדרים, והוא נימק את הישיבה בחדר האמצעי בכדי שה"מלוכה", כלומר השלטונות, לא יעקבו אחריו.

מאז התייעצנו עמו וקיבלנו ממנו הדרכות בכל הקשור לתוכניתנו לשיפוץ האהלים. וכאן ראינו דבר פלא: כשיצאנו אל השטח לביצוע התוכניות, חזרה על עצמה אותה תופעה: בכל פעם שפעלנו לפי הוראותיו

של ר' געטשע - הצלחנו במשימתנו. עצותיו היו תמיד נבונות ויעילות עבורנו. פעם הורה שנפנה למועצת העירייה ונבקש לשפץ את המקום באופן רשמי ופעם אמר שחלילה מלעשות כן. פעם אמר שנסע באוטובוס ופעם ברכבת.

"למרות שתמיד נהג באופן של "ימין מקרבת", הרי כשהבחין בדמות חשודה נקט בכלל של "כבדהו וחשדהו". תמיד ידע את מי לקרב ואת מי לרחק."

"אתם באים אלי מיד!"

עדות על התמסרותו של ר' געטשע אל השלוחים, מצויה גם בפיו של הרב שמואל הבר, שהרבה לנסוע לרוסיה בשליחות הרבי בשנים ההם:

"בפעם הראשונה שהגעתי לרוסיה, יחד עם גיסי הרש"ב קלמנסון, טלפנתי לר' געטשע באמצעות טלפון ציבורי (נמנענו להשתמש בטלפון של המלון מחשש להאזנות). אמרנו לו בזהירות שאנו שלוחים של ה"דוד" (כך היה כינויו של הרבי), והוא אמר בהתרגשות: "שלום עליכם! אתם באים אלי מיד!" והחל להסביר לנו כיצד נוסעים ממקומנו אל ביתו ב"מטרו".

"למרות הסבריו של ר' געטשע, הסתבכנו בדרך, לכן פנינו להתקשר אליו בשנית. ר' געטשע הסביר לנו שוב את הדרך ואכן הצלחנו להגיע אל הבית, אם כי באיחור של חצי שעה.

"מראש סיכמנו עמו שיחכה לנו מחוץ לביתו, וכשהגענו, התברר לנו שר' געטשע חיכה לנו במשך כל החצי שעה. זו היתה מסירות נפש גדולה לעמוד בחוץ, להמתין, ולבסוף להיפגש עם יתירים אמריקאים, אך ר' געטשע התייחס לכך בפשטות.

"אז ראיתי בפעם הראשונה מה זו מסירות נפש אמיתית והבנתי מה מקור הכח של הפעילות המופלאה שם. מאז זכיתי לקשר קרוב עמו בכל פעם שנסעתי בשליחויות לבריה"מ. ואין צריך לומר שאנחנו, כמו גם שאר השלוחים שהגיעו לשם בסודיות, היינו חייבים לסעוד על שולחנו בשבת, ואוי לו לאורח שסירב להתארח אצלו בשבת..."

מעבר לשמחתו הבלתי מוסתרת מקבלת אורחים בכלל, שמח ר' געטשע לקבל דרך השלוחים דרישת שלום מהרבי. ר' נתן גוראריה, שנסע בשליחות הרבי לרוסיה סיפר על אחת מפגישותיו עם ר' געטשע:

"באותה תקופה, הרבנית שברה את רגלה. לר' געטשע נגע הדבר מאוד והוא היה צמא לדעת מה שלומה. כשנפגשנו בבית הכנסת, הבחנתי כי הוא מעונין לשאול אותי דבר מה אך מתאפק. חששו היה מפני סוכני קג"ב שעלולים להבחין כי יש לנו קשר. בסיום התפילה, לא הצליח ר' געטשע להתאפק יותר והוא פנה אלי ושאל: "מה שלום הרבנית?"...

רעיתו סוניה תיארה את ביקורו של הרב בערל ליווי ע"ה במילים אלו:

"כאשר הגיע הרב ליווי לראשונה בשליחות הרבי לרוסיה, בשנת תשל"ג, הוא הודיע לנו כי הרבי הורה לו להתוועד עם אנ"ש במוסקבה. מובן שבעלי הודיע לו מיד אשר ההתוועדות תתקיים בביתנו... ואכן באותו ערב התקיימה בביתנו התוועדות שלעולם לא תמחה מזכרוני. היא נמשכה ממש עד לפנות בוקר, ובמהלכה התחייבו כל המשתתפים לעשות יותר למען הפצת היהדות והמעיינות ברוסיה. הרב ליווי הביא

עמו "טייפ" והשמיע לנו שיחת קודש מהרבי אודות ההכרח לפעול במבצעים באופן של "ופרצת" והדברים עשו עלינו רושם כביר".

מקושר בל' ובנפש

רב הנסתר על הנגלה בכל הקשור לקשר שהתנהל בין הרבי מלך המשיח לר' געטשע, אך דבר אחד ברור למדי: התקשרותו ואהבתו לרבי מלך המשיח לא ידעה גבולות. תמיד הביע בפני הסובבים אותו את צמאונו ותשוקתו לנסוע לחצרות קדשנו ולחזות בזיו פניו הק' של הרבי. תמיד היה מדבר על הרבי בערגה ובאהבה ומאחל לו בריאות וכל טוב. בפיו היה גם ניגון מיוחד, ארוך במיוחד, המבטא את הצפייה ליום בו נזכה להתראות עם הרבי.

בשנת תשל"ח, מצבו הבריאותי של ר' געטשע היה קשה במיוחד, ובכל זאת, בכל התקופה בה הרבי לא חש בטוב, התעניין ר' געטשע בכל יום אודות מצבו הבריאותי של הרבי בעודו מתעלם ממצבו שלו...

ידוע כי מספר פעמים ביקש ר' געטשע היתר מהרבי לנסוע אליו, במכתביו פרט לפני

הרבי את רצונו העז לבקר בבית חיינו, אך הרבי הורה לו להישאר ברוסיה ולהמשיך בתפקידו ובשליחותו.

באחרית ימיו, ביקש אישור מיוחד מהרבי לבקר ב770 ולו לזמן קצר. האישור מלמעלה ניתן, אך אז כבר חלה ולא היה באפשרותו לממש את רצונו ותשוקתו.

עדות מצמררת על ימיו האחרונים של החסיד ר' געטשע נתנה על ידי ר' אבי טאוב ע"ה שסיפר בשעתו:

"בחודש תשרי תשמ"ח הייתי ברוסיה יחד עם (יבדלחט"א) הרב דוד שי' נחשון. טרם נסיעתנו לחצרות קדשנו (היה זה בערב שמחת תורה), ביקרנו אצל ר' געטשע.

באותו ביקור, ביקש ממני ר' געטשע שבפעם הבאה שאבוא אל הרבי, אומר לו בזה הלשון: "רבי! געטשע האט געזאגט אז ער וויל האבן משיח סיצ'אס!" ["רבי! געטשע אמר שהוא רוצה משיח עכשיו!"].

בשמחת תורה, כאשר כ"ק אדמו"ר שליט"א חזר מההקפה השביעית לבימתו על יד ארון הקודש כשספר התורה בידיו הק', נגשתי אל הרבי ואמרתי את הדברים כלשונם.

הרבי ענה - כשחיוך רחב מתפשט על פני קדשו - "אמן! בקרוב בודיעט!" ["אמן! בקרוב זה יהיה!"].

חינוך כזה, לא ראיתי מעולם על פני הרבי שליט"א, ומעניין לציין, שהחיוך עלה על פניו הק' מיד כשהזכרתי את השם "געטשע", כאילו הזכרתי לפניו אדם קרוב ביותר...

בחג הפסח של שנת תשמ"ט, חלה ר' געטשע ומאז מצבו הידרדר והוא היה חלש ביותר. עם זאת, גם אז המשיך ככל יכולתו בפעילותו הנמרצת. ביקרנו אותו ממש בימים האחרונים של חייו, וביום חמישי, כ"א תמוז תשמ"ט, שהינו אצלו כמה שעות שבהן ערך לפנינו מעין וידוי אישי שבו תיאר לפנינו את כל מאורעות חייו הסוערים.

ביום ראשון האחרון לחייו עלי אדמות, עברתי לפני הרבי בחלוקת הדולרים, וביקשתי ברכה עבורו לרפואה שלימה. הרבי נתן לי דולר נוסף ואמר "גיב דאס אויף צדקה פאר זיין זכות" [תן זאת לצדקה לזכותו]. סגנון לא רגיל זה עורר בי חשש. מיד התקשרתי לרוסיה לברר מה שלומו, ונודע לי שבאותה שעה ממש הוא נפטר.

*

גם בתקופתו האחרונה, עת הלך ונחלש, המשיך ר' געטשע בכל עוז בפעולותיו הסדירות להחזקת והפצת היהדות בברית המועצות. אחד מחברי הקהילה סיפר על ביקורו בבית ר' געטשע בזמן מחלתו בתקופה האחרונה לימיו:

"בשנת תשמ"ט, הגעתי לביקור במוסקבה. בתקופה זו ר' געטשע היה כבר מאד חולה. אני זוכר שהשוחט ר' מוט'ל ליפשיץ אמר אז: "ר' געטשע חולה, הוא כבר לא אומר 'לחיים'". מיד כששמעתי על כך, נסעתי לבקרו. הוא בעצמו פתח לי את הדלת, ואני חייב להגיד שהוא היה נראה באמת לא טוב. התחבקנו, הוא שאל אותי לשלומי ולשלום משפחתי, והתעניין מאד אודות תוכניותי העתידיות. כשאמרתי לו את מה שר' ואמר לחיים!

על אף שמעולם לא נשמע מתאונן או נאנח על ענייניו האישיים, סבל ר' געטשע עצמו ייסורים מרים. בנו הגדול, נפטר בשנת תשכ"ז לאחר שסבל מבעיה בכליות והוא בן 29. תקופה

ה קצרה לפני פטירתו, נפטרה בתו, שחלתה קודם לכן במחלה הידועה ונספתה כשהיא בת 49.

ר' געטשע השיב את נשמתו הטהורה ליוצרה ביום כ"ד תמוז תשמ"ט, כשמלבד בני משפחתו, הוא מותיר אחריו גם מאות ואלפי בנים וצאצאים רוחניים, כאלו שבאו עמו במגע וזכו להיודע באמצעותו לגחלת היהודית הלוהטת שבנשמתם.

ר' געטשע, לצד שלוחים נוספים של הרבי באותה תקופה, היה לאור הבוהק למרחקים בימי האפילה הקשים של סוף השלטון הקומוניסטי ברוסיה והוא היה לשלוחו הנאמן של נשיא הדור ומנהיגו, הרבי מלך המשיח, אשר הדאגה אודות מצבה הגשמי והרוחני של יהדות הדממה לא משה מסדר יומו אף לרגע.

הלבבות שחשו את החום והאהבה של החסיד ר' געטשע וילנסקי ע"ה זכו לחוש באהבתו האינסופית של הרבי לכל יהודי ויהודיה באשר הם, בזכות דרך אהבת ישראל שסלל הרבי, אותה אימץ ר' געטשע ובה צעד בדבקות כל ימיו, זכו הם לצאת מאפילה לאור גדול ומשעבוד לגאולה פרטית.

וכשם שזכינו לחזות בקיום נבואתו של הרבי אודות יציאתם של יהודי רוסיה ועלייתם וקיבוצם לארץ הקודש, כן נזכה תיכף ומיד ממש לראות בעינינו בקיום נבואתו העיקרית אשר "לאלתר לגאולה ותיכף ומיד ממש הנה זה (משיח) בא", ו"הקיצו ורגנו שוכני עפר" והוא בתוכם, בהתגלות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בגאולה האמיתית והשלימה.

שערי ד'

ד' קלמן מלך

איש חסיד 'של פעם' היה במוסקבה נר' קלמן מלך תמריץ שמו. סיפור חייו נע במסלול של צעיר שהחל להגיע לבית הכנסת קיבל אזהרה חמורה מהק.ג.ב. אך שב לבית הכנסת כדי לומר 'קדיש' אחר פטירת בנו הקטן. שם התוודע לחיי החסידים, מאז דבקה רוחו בקהילה החסידית, והפך לאחת הדמויות החסידיות המשמעותיות בקהילה החב"דית, אהבתו לרבי מה"מ לא ידעה גבולות, והיא בקעה גם דרך מסך הברזל הצ'ימטני. הרבי מצידו החזיר לו אהבה גלויה ונדירה.

אם נרצה לסכם את סיפור חייו המסעיר של ר' קלמן מלך תמרין, דומה שתהיה זו התמימות. חסיד מסור בלב ונפש לרבי מלך המשיח שליט"א לכל דבר וענין. צייתנות מוחלטת להוראות הרבי גם במחיר של כמו משכורת חודשית ויותר מזה, אהבת ישראל שאינה יודעת גבולות שגרמה לו להושיט יד לכל יהודי הזקוק לעזרה, ביחד עם זה לפתוח את לבו של היהודי השני להביא לו אור וחמימות חסידותיים, ומעל הכל רגש עז של אהבה לרבי – כבן יחיד שהוא מתחטא על אביו. הרי מה יותר פשוט מאשר לשלוח לרבי ולרבינת חלה מרוסיה הרחוקה אלפי מילין?...

ולא, הוא לא נולד בבית חסידי רגיל, ובשונה מרובם שכלם של החסידים – אף לא זכה לקבל חינוך יהודי מלא בשנות נערותו. הוא נולד וגדל לתוך טרגדיות משפחתיות כואבות, כשבזה אחר זה איבד את משפחתו המצומצמת הקרובה ביותר. רק מספר שנים לאחר חתונתו כאשר חווה על בשרו טרגדיה כואבת יותר מכל קודמותיה חזר לפגוש את שרידי זקני החסידים שבמוסקבה, ובמהרה עלה על דרך המלך.

כשבביתו שני ילדים עשה את התפנית החדה, ובתמימות ובפשטות הלך כשה תמים בעקבות הרועה הנאמן, אחר נשיא הדור – הרבי שליט"א, ו'כמים הפנים לפנים' זכה לראות באהבתו הגלויה של הרבי אליו בהתעניינות רבה ובהדרכות צמודות.

ילדות של יתמות וכאב

ר' קלמן מלך נולד במוסקבה ביום ו' בכסלו תש"א לאביו מאיר-משה ולאמו מרת נחמה למשפחת קוגן. הילד הקטן הצטרף לאחיו יחיאל-מיכל ולאחותו שיינא.

ימי השמחה במשפחה לא ארכו. כחצי שנה בלבד חלפה מאז לידתו, ובניגוד לכל ההסכמים, כארבעה מליון חייילים בפיקוד צבא גרמניה פלשו לתוך שטחי ברית המועצות והחל לכבוש במהירות שטחים אדירים. המלחמה שפרצה בפתאומיות הכריחה את שלטונות ברית המועצות לגייס באופן מידי מיליוני גברים, והובילה לגיוס כללי של כל הגברים בברית המועצות. עד מהרה גויס גם ר' מאיר-משה לצבא הרוסי, ויחד עמו נלקח גם בנו הגדול, יחיאל-מיכל, שהיה אז בסך הכול נער צעיר בגיל 17.

האב והבן שירתו יחד באותה פלוגה במלחמה עקובת-דם נגד הגרמנים, אך לא ארכו הימים, והאב נפצע במלחמה ועזב את החזית. כשהבריא וחזר לקרב, כבר לא שובץ באותה פלוגה יחד עם בנו. לדאבון לב, בנו יחיאל-מיכל נרצח בידי הגרמנים שבועיים לפני סוף המלחמה.

בעיצומה של המלחמה, נטלה מרת נחמה את שני ילדיה הקטנים ונמלטה במהירות מן העיר יחד עם עוד אלפי פליטים, בזמן בו הגרמנים התקרבו במהירות למוסקבה, על מנת לכבשה בכל מחיר.

בסיומה של המלחמה חזרו הכל לעירם בתקווה לאיחוד המשפחות, ואכן זכה ר' מאיר-משה וכשחזר לאחר שנות לחימה ארוכות המתינו לו בבית בני משפחתו - בתו שיינא ובן זקוניו קלמן-מלך, והוא בן חמש שנים. אך עדיין לא היתה השמחה שלמה, בעקבות פטירתו הטראגית של הבן-האח הגדול - יחיאל מיכל.

לכאורה אפשר היה לחזור לשגרת החיים השלווה והברוכה, אלא שגם הפעם לא ארכו ימי השמחה, וכעבור שבועות ספורים, ב"ב שבט תש"ו, נפטר ר' מאיר משה באופן טרגי והוא בן 45 שנים בלבד. היה זה זמן קצר לאחר ששב מהחזית, כאשר נסע להשיג ביצים לבני המשפחה (שהיו מצרך נדיר באותם ימים), וכשביקש לשוב לביתו, עלה על הרכבת העירונית ('טראמוי') אך מכיון שפנים הקרון היה מלא באנשים, נתלה בשתי ידיו על הידית בעוד גופו נותר בחוץ. לא היתה זו תופעה נדירה באותם ימים, ואף רווחת ומקובלת. אך באמצע הנסיעה, הגיחה מכונית שנצמדה אליו והפילה אותו מהרכבת. הוא נפל ונדרס במקום. עד מהרה הוחש לבית הרפואה, אך הפציעה הייתה קשה ולמחרת השיב את נשמתו.

זו הילדות שר' קלמן מלך גדל לתוכה - גדושה בתלאות, כאב, צער ויתמות. בנוסף היתה למרת נחמה מוגבלות פיזית שהקשתה עליה לפרנס את הילדים הרכים, והיא נאלצה להיעזר רבות באחיה.

מקום בית בישראל

את שנות ילדותו העביר קלמן מלך בבית הספר הממלכתי. כשהגיע לכיתה העשירית, דאג דודו ר' בערל קוגן לכך שיקבל חינוך יהודי כשר, ושלח אותו ללמוד אצל החסיד מענדל מאסקליק (בנו של החסיד הנודע ר' יעקב מאסקליק המכונה ר' יענקל' זוראוויטשער, מחשובי החסידים ברוסיה; עליו התבטא כ"ק אדמו"ר הריי"צ - "אם היו לי עוד עשרים 'יענקלאך' הייתי כובש את רוסיה"...). לימודים אלו נעשו כמובן בחשאי, גמורה, מחשש שמא ייתפסו.

כשהשלים את לימודיו בבית הספר היסודי והתיכון הממשלתיים למד קלמן-מייכל הנדסת מחשבים באוניברסיטה. הוא אמנם ניסה לחזק את זיקתו הדתית ולפי תומו אף הלך לבית-הכנסת הגדול ברחוב ארכיפובה, אך סוכני הקג"ב שביקרו שם בקביעות

ר' מענדל מאסקליק

הזהירו אותו שאם ימשיך להופיע שם, יעשו לו בעיות. 'אתה בחור צעיר' אמרו לו, 'המקום הזה שייך רק לזקנים'. 'אתה יכול להפסיד את מקום העבודה שלך'... הוא הבין היטב את הרמז העבה שבדבריהם: סילוק מכותלי האוניברסיטה, וכתוצאה מכך איבוד הסיכוי למצוא מקום עבודה הולם. בשלב זה נכנע לאיומים ומאז התפלל לבדו בבית.

המצב בבית באותה תקופה, היה בכי רע. העוני והדלות בצבצו בכל פינה בדירה שלא הייתה אלא חדר אחד בלבד. אם לא די בכך, הרי שבאחד הימים נפלה אמו נחמה למשכבה, ומחלתה הלכה והחמירה עד שהשיבה נשמתה ליוצרה.

לאחר פטירת אמו, נישא מלך לבת דודתו גולדה תחי'. על מנת להתפרנס בכבוד, נאלץ לפרקים להוסיף מזמנו בשעות הלילה על שעות העבודה באוניברסיטה ועבד בעבודות שונות שהוטלו עליו. לא פעם נאלץ היה להישאר בעבודתו כמה לילות רצופים,

בית כנסת ארכיפובה

אך גם במקרים כגון אלו בהם לא ראה את ביתו מספר ימים רצופים - שמור מכל משמר על כשרות המאכלים שהכניס לפיו, והסתפק בכריכים של דג שנטל מביתו, והם אלו שהשביעו את רעבונו.

גידול ילדים בצל הפחד

מלך סיים את לימודיו בהצטיינות בזכות כשרונותיו הברוכים, ואף קיבל תפקיד בכיר במקצוע אותו למד - הנדסת מחשבים. עם הזמן עלה וטיפס במעלה הדרגות, עד שמונה לראש מחלקה במכון סטטיסטיקה ראשי של רוסיה כולה.

במשך השנים נולדו לו שלושת בנים, משה, נחום ובערל.

ר' מלך זכר היטב את "המלצת" הק.ג.ב. שלא להגיע לתפילות, ובלית בררה הדיר רגליו מבית הכנסת. אך יחד עם זאת, הקפיד על חיים של תורה ומצוות ככל שידע, ובשבתות לא הגיע למקום העבודה, ומכיון שגם לבית הכנסת נמנע מללכת, היה נשאר אפוא כל היום בחדרו הפרטי, שם התפלל באריכות והעביר את השעות עד לצאת השבת.

בשנים בהן ילדיו היו עדיין צעירים נמנע קלמן מלך מלספר להם על התורה הקדושה ומצוותיה מחשש שמא יפלטו כבדרך אגב פרטים מפלילים במקום אסור באזניו של מאן דהוא. כיון שכך, לא הורשו הילדים להיכנס לחדרו במשך כל יום השבת. באחת השבתות אירע ואחד הילדים נכנס לחדרו לפתע, וכשראה את אביו עומד על מקומו וקורא בדבקות מתוך ספר קטן ביקש את תשומת הלב, של האב לא זכה לתגובה כלשהי והדבר היה תמוה בעיניו, ורק בסיום התפילה זכה הילד למענה ש"כך עושה אבא ואסור להפריע לו"...

מסתמן שבמקומות מסוימים ר' קלמן מלך לא חשש, שכן במוצאי שבת בעת ההבדלה, היה נוהג לאסוף את המשפחה הקטנה ולהבדיל, באמרו ש"יהודים עושים הבדלה", ומידי שנה לאורך שמונת ימי חג הפסח לא עבר את מפתן הדלת של בית משפחת תמרין לחם או כל מין אחר של חמץ ותמיהתם של הילדים נענתה בכל ש"אנחנו יהודים, ושמונה ימים בשנה אנחנו אוכלים את המאכל הזה".

בחזרה לכהילה החסידית

בשנת תשל"ו פקדה הרעה את ביתו, כאשר בנו הצעיר בערל נפטר ממחלת לב. ר' מלך חש כי הוא מוכרח לומר על בנו 'קדיש' ויהי מה, ועל אף הסכנה שבדבר החליט להתפלל באופן של 'תמידין כסדרן' בבית הכנסת, ומאז החל לפקוד מדי יום את בית הכנסת המרכזי במוסקבה - בית הכנסת הידוע 'ארכיפובה'.

השיבה לבית הכנסת הפיחה בו חיים חדשים. בבית הכנסת חזר לפגוש את שרידי זקני חסידי חב"ד, ובראשם את ידידו הטוב משכבר הימים - ר' געטשע וילנסקי, שהיה אחד מעמודי התווך של הקהילה גם בתקופות הקשות ביותר.

ר' געטשע היה חסיד חב"ד ומקושר לרבי בכל לבו ונפשו זאת למרות שמעולם לא ראה את הרבי, ובנוסף לכך פעל להביא עזרה רוחנית וגשמית ליהודי העיר מטעם ארגון "עזרת אחים", וזכה להיות איש הקשר של הרבי עם יהדות מוסקבה.

קשר הידידות בין ר' געטשע לר' מלך שהתרופף במשך השנים החל שוב להתחזק, ובמקביל התחזק ר' מלך עצמו יותר ויותר בלימוד תורה, קיום מצוות, הנהגות חסידיות, תוך השתתפות פעילה בהתוועדויות חסידים ובפעילות המחתרנית. הזהות היהודית-חסידית שלו התחזקה ביתר שאת.

כשבנו הבכור משה הגיע לגיל מצוות, החליט שלא לירא מאיש, וקבל עם ועדה לקחו לקיים את מצוות הנחת תפילין בבית הכנסת דוקא. בואו של ילד צעיר לבית הכנסת, היה לפלא בעיני המתפללים שהיו כולם מבוגרים. היה זה לאחר זמן רב בו לא ראו ילד צעיר בגיל 13 שמגיע לבית הכנסת להניח תפילין...

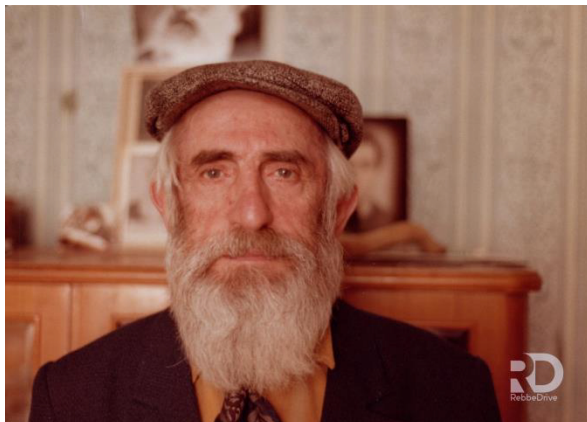
מאז נכנס לעול המצוות, הפסיק משה הצעיר להגיע לבית הספר בשבתות ובחגים כדי שלא לחלל את השבת בכתובה ובנשיאת חפצי מוקצה, דבר שעלה לו במאמצים מרובים כיצד לתרץ את הנהגותיו - בחולשה כללית, כאב פיזי, מחלה, כאבי ראש, וסיבות מגוונות אחרות.

באותן שנות ה-ל', עיקר החיים היהודיים הפעילים במוסקבה סבבו סביב בית הכנסת ארכיפובה. גם המרכז החב"די היה שם. הייתה שם חבורת חסידים שהשתתפה בתפילות וערכה התוועדויות חסידיות לבביות. בין החסידים היו ר' געטשע וילנסקי, ר' מוטל ליפשיץ, ר' אברהם גנין ויהודים נוספים שהלהבה פגעה בהם, וגם הם נסחפו בלהט החסידי עד שבמשך הזמן נמשכו אחריהם (המרכז החב"די עבר לבית הכנסת מארינה רושצ'ה רק בסוף שנות המ"מים).

ההתוועדויות באותה תקופה התקיימו בעיקר בביתו של ר' געטשע. לאחר שר' מלך 'נכנס לעניינים' והיה לאחד מהחבורה עד שנתנו בו אימונם, שמח ר' מלך לארח את ההתוועדויות בביתו שהיה גדול לפי ערך אותה תקופה: שני חדרים. הדבר היה כרוך כמובן בסכנה גדולה, אך ר' מלך לא שת לבו לזאת מחמת מרוצת לבו שנשא להתקרב ולהתחבר עד כמה שאפשר לכל דבר שבקדושה.

הדבר לא נעלם מעיניהם של אנשי הק.ג.ב. והוא נקרא שוב להגיע למשרדיהם ל"שיחת הבהרה". במהלך השיחה הפציר בהם שיעזבו אותו לנפשו מכיוון שבסך הכל הוא מבקש לשמור תורה ומצוות ואין לו כל קשר או עיסוק עם פוליטיקה. חוקר הק.ג.ב. השיב לו באירוניה "אתה באמת לא עושה שום דבר רע, רק שיש לך קשר עם הרבי מליובאוויטש,

והוא שולח לכאן את השליחים שלו ורוצה לחולל כאן מהפכה!"...

ר' געטשא

את האישור הסופי להיותו אחד מן החבורה קיבל בבנין החקירות... באחת מחקירותיו אזור ר' קלמן מלך אומץ ואמר בזעם רב: "אינני מבין מה אתם רוצים ממני! הרי אתם בעצמכם

מודים שהחוקה הרוסית מתירה לכל יהודי לשמור את מצוות הדת היהודית!". החוקרים השיבו לו בחיוך שטני: "נכון, אבל אתה הרי ליובאוויטשער"...

משפחה של סמל ודוגמה

עם הזמן העמיק את הקשר שלו עם תורה ומצוות באופן גלוי ופומבי מבלי לפחד מאיש. הוא העז לצאת יותר מד' אמות שלו ולהביע את יהדותו בגלוי.

באחת השנים הראשונות להתקרבותו ליהדות, ימי החגים בחודש תשרי חלו ברצף של שלושה ימים: חמישי, שישי ומיד אחרי כן שבת. כך יצא שבאותו חודש חלו שלושה רצפים של שלושה ימים כל אחד. ר' מלך עשה חשבון שחצי חודש לא יוכל להגיע לעבודתו, ואין לו די תירוצים בשביל זה... הוא החליט אפוא להתפטר מתפקידו שפרנס אותו ברחבות.

בימים הבאים החל לעסוק בצילום, והחל להתפרנס מעבודת הצילום שנעשתה באותה

תקופה באופן פרטי, שאמנם ההכנסות ממנה היו מצומצמות יותר, אך שימשה רבים מאנ"ש מבלי שיצטרכו לחלל את קדושת השבת.

באותן שנים כלי רכב פרטי היה נדיר לפי ערך, ובידיו של ר' קלמן מלך עלה לרכוש את מוצר הפלא. עם כלי הרכב שברשותו הרבה לגמול חסדים ליהודים שנוקקו לו, בהסעת זקנים למחוז חפצם, בהבאת חסידים להתוועדויות וכדומ'. חסד כפול היה נוהג לעשות בקביעות עם הרכב כאשר חילק מזון ליהודים נזקקים שרעייתו תחי' הכינה.

על מידת לבביותו של ר' קלמן-מלך, מוסיף ומספר אחד החסידים: "בתקופה לפני שהתגייסתי, באתי יום אחד לר' מלך וביקשתי ממנו שילמד אותי משנה. הוא סירב ואמר כי מכיוון שאינני יהודי, אסור לי ללמוד תורה שבעל פה. אבל חכה רגע, אמר לי ויצא במהירות לרחוב, נכנס למכולת וקנה שקית מלאה בפירות משובחים שהיו יקרים ולא-מצויים באותם ימים. כשחזר הגיש לי אותם ואמר 'את המשניות אינני יכול ללמד אותך, אבל את הפירות תיקח'..."

בהשפעתו על הזולת

ר' קלמן מלך לא הסתפק בעזרה גשמית ליהודים, וכפי רצונו הק' של הרבי מלך המשיח דאג להשפיע על היהודים עמם נפגש, ולהצית את לבם ב"מאור שבתורה זוהי תורת החסידות", ניצוצות שלעיתים הפכו לשלהבת רק כעבור שנים רבות.

מספר ר' משה הויכברג: "פעם בשבוע או בשבועיים הייתי מגיע לבית משפחת תמרין ולומד תניא עם ר' מלך ועם בנו הגדול משה. בכלל, היינו חברים טובים והוא מאוד קירב אותי".

על דמותו של ר' מלך באותן שנים, מוסיף ומספר ר' אברהם שמולביץ: "כאשר התחלתי להתקרב לאידשקייט בתחילת שנות הממ"ם, הקהילה החסידית הייתה קטנה מאוד. רוב החסידים שיכלו, עזבו את רוסיה בשנות הכ"ף והלמ"ד. מיעוט החסידים שנשארו, היו יהודים מבוגרים.

"נוכח התנאים ששררו מסביב, היה קושי אמיתי לחיות חיים של שמירת תורה ומצוות, ובפרט למי שלא גדל במשפחה שומרת תורה ומצוות. הקשיים בצבצו מכל פינה: השלטונות רדפו, הצקות ממקום הלימודים וכך גם ממקום העבודה, גם החברים רטנו, ובחלק מהמקרים היו קשיים אפילו בתוך המשפחה. היו גם מקרים שההורים לא היו

מרוצים מהתקרבותו של בנם לחיים של תורה ומצוות ועשו נסיונות כדי להניא אותו מהרעיון.

"כך היה גם אצלי. הוריי לא אהבו את הרעיון שככה פתאום, ללא שום סיבה מיוחדת, אתחיל לחיות חיים של תורה ומצוות במדינה הסובייטית. הם פחדו שיקרה לי משהו לא טוב.

"ר' מלך תמרין ומשפחתו היו מהיחידים באותה תקופה ששמרו תורה ומצוות. בנוסף, הם גם לא היו חלק מהזקנים, אלא משפחה צעירה יחסית עם ילדים – תופעה נדירה באותן שנים. כיוון שכך,

מצאתי בביתם מקום מתאים בו יכולתי להתחזק בדרך שבה בחרתי. בבית משפחת תמרין ראיתי דוגמה חיה למושפחה שומרת תורה ומצוות. אפשר לומר שבכל רוסיה כמעט לא הייתה משפחה חסידית כזו שאפשר היה לקחת ממנה דוגמה, להביט בה וללמוד ממנה... ר' מלך שהיה איש חם ולבבי, היה מרבה לעודד אותי להמשיך ללכת בדרך בה בחרתי. עד היום אני זוכר את סעודות השבת שהתקיימו

בביתו. לנגד עיניי ניצבת דמותו כיצד בשלב מסוים בעיצומה של סעודת שבת, היה עוצם את עיניו, שם ידיו על הפנים ומתחיל לנגן בדביקות 'צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי'...

"כך קירב אותי, וכך גם צעירים יהודים נוספים שהחלו להתעורר לחיים של אידישקייט. אני יודע שהוא קירב ליהדות אנשים רבים", מסיים ר' אברהם שמולביץ את זכרונותיו.

מוסיף ומספר הרב משה אברמוב: "קלמן מלך לא פחד מאיש! והיה מאוד זריז ופיקח וידע על מי להראות שצריך להתרחק ממנו ולא להביאו להתוועדיות המחתריות, ובשנים המאוחרות יותר אף ר' קלמן מלך התחיל לעשות התוועדיות בביתו, בביתו

היו באים עד 50 איש! היה להם בית של 2 חדרים, יחסית גדול לאותה תקופה.. וכל מי שהיה מגיע למוסקבה בכדי לסדר עניינים מסויימים ידע שביתו של קלמן מלך פתוח ותמיד אפשר לקבל בו מנה חמה.. הוא קירב אותי מאוד ומאוד חיבב את זה שהייתי שומר תורה ומצוות (באותם ימים הייתי מבין הכי אדוקים באידישקייט, יחסית לגבי מוסקבה, והיו צוחקים עלי שתראה הבן כפר הזה יותר דתי מאיתנו..). ר' קלמן מלך היה שמר תורה ומצוות בשלימות בלי עיגולי פינות ומאוד היה איש ישר ומה שהיה מדבר היה זה מהלב, ולא אחד מהפה ואחד בלב ואהב אנשים שנלחמו עד הסוף ולא התפשרו..."

אהבה לרבי חוצת גבולות

בשנות הממ"ים החלו להגיע מארה"ב לרוסיה בחורים ואברכים לתקופות קצרות על תקן תיירים. הללו הגיעו בשליחות הרבי לחזק את רוחם של יהודי רוסיה, והביאו עמם ספרי קודש ותשמישי קדושה, שהיו מצרכים נדירים. אולם מעל הכול – הם הביאו עמם דרישת שלום חיה מהרבי ומחיייהם של יהודי העולם באשר הם, ובכך הצליחו לסדוק במעט את חומת הברזל שחצצה בין החסידים ברוסיה לבין הרבי.

כאשר שלוחים אלה התארחו במוסקבה, הם יצאו בהתפעלות רבה מהקהילה החסידית בעיר שהייתה מקושרת לרבי בכל הווייתה ונפש, מלוכדת באחוות רעים לא-מצויה.

בין השלוחים שהצליחו להבקיע את מסך הברזל הסובייטי בשנות

מימין לשמאל, ר' קלמן מלך, הרב בערל ליווי, משה תמרינ

המ"מים, היו הרבנים החסידים שמואל לו, חיים צבי גרונר, מענדל ליפסקר, ולהבדל"ח

בערל ליווי ע"ה ועוד. בעקבות בואם התכוף יחסית, הקשר בין יהודי מוסקבה לבין הרבי הפך לקשר חזק והדוק יותר. השלוחים היו מעבירים מסרים מהחסידים לרבי, מתוועדים עמם, מספרים להם על הנעשה ב-770 ומביאים רעיונות מדבריו של הרבי, בעוד החסידים היו בולעים בשקיקה כל מילה. בכך הגבירו השלוחים את ההתקשרות של החסידים עם הרבי מלך המשיח.

באחת הפעמים שמע ר' מלך על הוראתו של הרבי שכל אחד יניח תפילין ר"ת. מאז ניקרה במוחו מחשבה אחת בלבד: כיצד ניתן להשיג זוג תפילין דרבינו תם. "עם כל הקשיים הכרוכים בשמירת הדת", סיפר הרב דן יואל ליווי ע"ה שליווה את אביו הרב בערל בביקורו ברוסיה בשנת תש"מ, "ר' מלך היה נחוש ללכת מעבר לנדרש על פי ההלכה הרגילה".

ר' בערל ליווי ביקר ברוסיה לעתים תכופות, ואף היה מביא עמו מסרטה. בין השאר היה מסריט את החסידים בעת התוועדותם. פעם הציע לחסידים שהוא יסריט אותם אחד-אחד, וכל אחד יפנה לרבי ויבקש ממנו מה שהוא צריך. זכה ר' בערל, וכשהיה חוזר מברית המועצות, היה מכניס את סליל ההסרטה לרבי והוא היה צופה בזה בחדרו. כשהגיע תורו של ר' מלך, פנה לרבי דרך העדשה וביקש רק דבר אחד: "הצלחה בלימוד החסידות והלכה, ושלא אבזבז דקה אחת לשווא!".

על מידת אהבתו והתקשרותו האיתנה לרבי תעיד העובדה הבאה: באחת השנים בעיצומו של יום הבהיר י"א בניסן, יום הולדתו של הרבי מה"מ, היה ר' מלך נרגש מאוד, ולמרות הסכנה שבדבר, ניגש לסניף הדואר הקרוב והבריק מברק קצר בן שש מילים: "לרבי ולרבנית מזל טוב! מזל טוב!".

בהזדמנות אחרת, כאשר הגיע לרוסיה הרב אשר זייגדון כשליחו של הרבי, העביר איתו ר' מלך חלה שאפתה אשתו על מנת שיעביר זאת לרבי. כשהגיע לבית של הרבי, מסר אותה לרבנית והיא אמרה לו להביא זאת ל-770.

באחד מיומניו, מתאר ר' בערל ליווי את פגישתו הראשונה עם ר' קלמן-מלך: "מעולם לא פגשתי [את] קלמן לפני כן. הוא איש חם מאוד, מדבר יידיש. הוא התלונן כי הוא יודע כל כך מעט. הוא יהודי שכנראה סובל מאוד הן בגשמיות והן ברוחניות".

באחד מביקוריו אמר ר' בערל ליווי שהוא רוצה לצלם את החסידים ולהעביר זאת לרבי בתור "יחידות", ועל כן, כל מי שרוצה להיכנס ל"יחידות", שיצטלם... ר' מלך פנה לרבי מנהמת לבו ואמר שהוא מאוד רוצה להיכנס ל"יחידות" מדי פעם, אבל הוא לא יכול בשל מסך הברזל. ולכן הוא מבקש שהרבי יורה לו על ניגון מסוים, שבכל פעם שהוא

ינגן אותו – יהא זה כאילו נכנס אל הקודש פנימה.

כשהגיע ר' בערל ליווי לארה"ב, נכנס לרבי כדי לדווח על נסיעתו. על פי זמן שנקבע מראש, הכניס את המקרן לחדרו הק' של הרבי והקרין כל מה שהסריט ברוסיה. כשראה הרבי את ר' מלך בפנייתו זו, בכה מאוד. כתשובה הורה הרבי לר' בערל ליווי להעביר לר' מלך, כי בכל פעם שירצה להיכנס ל'יחידות' ינגן את הניגון ד' בבות...

בתקון 'ציוני' הקודש

בביקור שערך הרב בערל ליווי ברוסיה בשנת תשמ"א, ביקש מר' מלך, כי מכיוון שבמקצועו הוא צלם, שייסע לצלם את קברי רבותינו נשיאנו על מנת לשלוח את התמונות לרבי, ואכן ר' מלך מילא את הבקשה. אך כשהגיע לציוני הקודש נחרד לראות כיצד הכל נחרב עד כדי כך שבחלק מהציונים לא ניתן היה למצוא את המצבות. הוא התחיל אפוא לחפור בזהירות באדמה ושלף את המצבות.

באחת הפעמים כשהגיע ר' קלמן מלך לרוסטוב כדי לטפל ב'ציון' של הרבי הרש"ב, שאל אותו הפקיד בשדה תעופה בחשדנות 'מדוע אתה מגיע לרוסטוב פעמים כה רבות?' שאלה זו לא הייתה תמימה כלל. כדי שלא יפריעו לו עוד בנסיעותיו, קנה רכב בסיוע ארגון "עזרת אחים" בניו יורק, ומאז היה נוסע במכוניתו ממקום למקום כדי לתחזק את ציוני הקודש של רבותינו נשיאנו. בהמשך שיפץ ותחזק גם את האהלים הקדושים של הבעל שם טוב, רבי לוי יצחק מבארדיטשוב ואת ציונו של ר' לוי'ק בקזחסטאן.

כשהגיע לרוסטוב, הבחין כי הצעירים הגויים תושבי העיר קופצים מדי פעם מעל הגדר, ועורכים 'פיקניק' על מצבת הקודש. הוא חשב אפוא להתקין קורת גג ולנעול את המקום לחלוטין כדי למנוע מהם מעבר, אולם הרבי הורה להשאיר זאת כך. כשביקר בציון של כ"ק אדמו"ר הזקן בהאדיטש הבחין שהגויים חופרים במקום, ובעקבות זאת דאג ליצוק משטח בטון מעל הציון על מנת שלא יוכלו לחפור יותר. על שיפוץ זה הוא אף ביקש ברכה מהרבי באמצעות הסרט שצילם הרב ליווי. בחלק מנסיעות אלו הצטרף אליו בנו ר' משה.

(לאחר פטירתו של ר' מלך, ליווה ר' נחום את ר' אבי טאוב ע"ה ויבלח"א ר' דוד נחשון שהגיעו לבנות אוהלים חדשים, וסייע להם בכל מקום כשהוא כבר מכיר את האיזור).

הרבי מוטרד מהתרופה של ר' מלך

כשמסך הברזל התרופף קמעה, ביקש ר' מלך לנצל את ההזדמנות ולעלות לארץ הקודש עם בני משפחתו. זמן-מה לאחר מכן, הגיע ר' בערל ליווי לרוסיה ואמר שהרבי מבקש מכל החסידים הפעילים ברוסיה להישאר במקומותיהם – כיוון שיש להם תפקיד בחיזוק היהדות.

כשר' מלך שמע זאת, ביטל על אתר את כל תוכניותיו ונשאר ברוסיה. כזו הייתה התקשרותו העמוקה לרבי, ללא שאלות וחשבון. חייל צייתן היה, והוא עמד על משמרתו בנאמנות כל חייו.

המציבות בלויבאויטש בתקופה ההיא

בשנים האחרונות לחייו סבל רבות מסוכרת, אך נמנע מלקחת אינסולין כיוון שנודע לו כי מעורב בו חומר שנלקח מ'דבר אחר'. מובן שעל פי הלכה נטילת התרופה מותרת ואף מחוייבת, אולם בדעתו של ר' מלך לא עלתה אפילו מחשבה בכיוון זה...

כשהרב שולם חריטונוב נסע ביחד עם זוגתו העבירו אותו תרופה לר' קלמן מלך, אך למרות זאת הוא התעקש ולא לקח!

מספר הרב הירשל שפאלטר, שליח הרבי בקוסטה-ריקה: "בראש חודש ניסן תשמ"ו יצאתי מניו יורק לשליחות לרוסיה. כשהגעתי לצ'ק-אין בשדה תעופה 'קנדי', אמרו לי שהתקשרו מארגון 'עזרת אחים' וביקשו שתתקשר אליהם בדחיפות. התקשרתי משדה התעופה ואמרו לי למסור למלך תמרין, שהרבי ביקש שיכתוב מכתב מדוע אינו לוקח את האינסולין.

"כשהגענו למוסקבה, התוועדנו בביתו של ר' קלמן-מלך לרגל יום ההילולא ב' ניסן. במהלך ההתוועדות אף חזרתי שיחה 'טריה' של הרבי שהייתה כמים קרים על נפשות עייפות.

ר' מלך אירח בביתו את ההתוועדות למרות שבאותם ימים כבר הרגיש מאוד לא טוב ושכב במיטתו. כשהתאספו כולם, הביאו אותו לסלון בו התקיימה ההתוועדות.

הוא אמר 'לחיים' (למרות שהדבר היה בגדר סכנה עבורו) ואמר לנו ברגש רב: 'אתם שלוחים של הרבי, אני לא יודע במה זכיתם לכך, אבל אם אתם שלוחים של הרבי, אז אתם צריכים לומר לחיים!' עד היום המילים הללו חרוטות במוחי בלבביות העמוקה שלהן, ובכל יום אני שואב מהן כוח לזכור שאני שליח של הרבי.

"למחרת אחרי התפילה הלכתי שוב פעם לביתו, והודעתי לו שהרבי ביקש שיכתוב במפורש מדוע אינו לוקח את התרופות. הוא ניסה להתחמק ואמר שיש רופא סיני שאמור לטפל בו בזמן הקרוב, ומשום כך הוא אינו רוצה לקחת את התרופות. הוא הוסיף כי מכל מקום – פקודתו של הרבי יש לקיים, ולפני שאחזור לרבי יכתוב מכתב וישלח אותו עמי. הבנתי שהוא לא מגלה לי את כל האמת וכי יש משהו שעומד מאחורי הדברים. כיוון שהוא בחר שלא לשתף אותי, לא רציתי לשאול.

"לפני שעזבתי את מוסקבה, הוא התיישב לכתוב לרבי. את המכתב קיפלתי והנחתי בתוך אחת החולצות המלוכלכות מתוך תקווה שהפקחים בשדה התעופה לא יתפסו את המכתב.

"לפני שעזבתי את 770 לרוסיה, סיפר לי הרב שלום חריטונוב, כי כשהוא נסע לרוסיה, היה לוקח את הפ'נים שהיהודים כתבו לרבי, והיה מועך אותם ל'כדור' אחד גדול ומכניסו באחד השרוולים של החולצות הצריכות כביסה. כך זה היה נראה כאשר בתקווה שלא ישימו לב לזה. אני מצדי לא העזתי לעשות כן מכיוון שהרבי ביקש שאעביר את המכתב, ואין זה ראוי שאביא כדור של ניירות מעוכים. הסתפקתי אפוא בלקפל את המכתב ולהכניסו בין קפלי חולצה שהייתה צריכה כיבוס.

"כשהגעתי לשדה תעופה, פקח המכס פתח את המזוודה וזרק את החולצות למעלה כדי שמה שהוטמן בפנים יפול... אילו הייתי עושה מזה כדור, אין ספק שהוא היה מתגלגל ומתגלה מיד לפקחי המכס. הדף הקטן נשאר אפוא מקופל היטב בתוך החולצה...

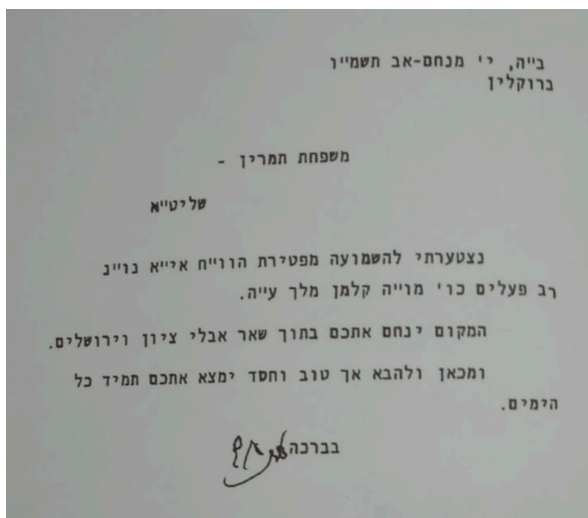
"כשהגעתי לרבי בחול המועד פסח, הבאתי למזכירות דרישת שלום חמה מרוסיה – וכן את מכתבו של אחד החסידים המצויינים שם, ר' מלך תמרין, מסיים הרב שפאלטר את סיפורו בהתפעמות אודות דמותו של ר' קלמן-מלך: "הוא היה סמל של ביטול לרבי, חסיד עמוק. עד היום מצטלצלים באוזני דבריו שיצאו ממנו בהדרת כבוד 'אתה

שליח של הרבי, אמור לחיים!"...

נראה שנושא התרופות של ר' מלך הטריד בהחלט את הרבי. רק לפני שנתיים התפרסמה הקלטה נדירה שנמצאה בארכיונו של ר' בערל ליווי. זה האחרון התקשר לר' געטשע וילנסקי במוסקבה ואומר שה'זידע' (הכוונה לרבי) שואל, למה מלך תמרין לא לוקח תרופות'.

מוסיף ומספר הרב אלי סילברשטיין: "גם אני הגעתי למוסקבה כשליח של הרבי. הגעתי למוסקבה ממש בימיו האחרונים של ר' קלמן-מלך. כשהגענו לביתו הוא שכב במיטתו;

ראו עליו שהוא כבר חצי בעולם האמת, ובכל זאת החליט להתאמץ ולקום לכבודו. הוא פנה לרעייתו תבלחט"א ואמר 'מכיוון שהגיעו שלוחים של הרבי, צריך לעשות חגיגה גדולה'. למרות ייסוריו הגדולים, ישב אתנו, שתה 'לחיים' והתוועדנו יחד. העברתי לו את המסר שקיבלתי באמצעות הרב משה לברטוב

מכתב התנחומין של הרבי ללא הבלנק הרשמי והחתימה מפאת הסכנה

מארגון 'עזרת אחים', שהרבי ביקש שיתחיל לקחת אינסולין. ראיתי עליו עד כמה הוא הוא יהודי בעל מסירות נפש. היה זה פלא גדול בעיני איך שהוא חצי בעולם האמת ובכל זאת התאמץ לכבד מאוד את השלוחים של הרבי!"...

כל מי שהיה לו קשר קרוב אליו, ניסה לשכנעו שיתחיל לקחת תרופות מכיון שהדבר פגע בבריאותו, אך ר' מלך בשלו, מתעקש שלא להכניס לגופו אינסולין שהיה בו חומר של 'דבר אחר', אף על פי שזה לא היה דרך הפה.

הוראה בהולה מהרבי

בז' במנחם-אב תשמ"ו, נפטר ר' מלך תמרין לבית עולמו, והוא בן ארבעים וחמש שנים בלבד. הוא הובא למנוחות עולמים בבית החיים היהודי במלכובקה, פרבר של העיר מוסקבה.

כעבור זמן לא-רב הגיע מסר מהרבי מה"מ שיעמידו מצבה מהר ככל האפשר מבלי להתעכב. בני המשפחה החלו לטפל בכך, אלא שלצערם התברר להם כי הנהלת בית הקברות מאשרת להעמיד מצבה רק כשנה לאחר הקבורה, כיוון שעד אז האדמה אינה מספיק יציבה והמצבה יכולה לשקוע.

אולם כיוון שהגיעה הוראה מהרבי, יש לקיימה. בני המשפחה החלו להפעיל לחץ על הנהלת בית הקברות עד שזו נכנעה והמצבה הועמדה במהירות, ועדיין עומדת על תילה.

כעבור זמן הגיע מכתב ניהומין של הרבי לבני המשפחה. באופן נדיר המכתב נכתב על דף לבן חלק ולא על גבי הבלאנק הרשמי. גם בחתימתו הרבי הסתפק בכתיבת שמו הראשון, מפאת הסכנה שבדבר (ראה מסגרת).

ר' מלך הותיר אחריו את רעייתו מרת גולדא תחי', הפועלת עד היום הזה בשליחות הרבי להפצת יהדות במוסקבה, את בנו הרב משה תמרין ומשפחתו המשמשים בקודש בשליחות הרבי במלכובקה, ואת בנו הרב נחום תמרין ומשפחתו המשמשים בקודש בשליחות הרבי בז'טומיר שבאוקראינה.

דמותו של ר' מלך תמרין חקוקה עד היום בלבותיהם של יהודים רבים שעשו את דרכם ליהדות באותן שנים, ואצלו קיבלו דוגמה חיה, עזרה ותמיכה בכל צעדיהם, וכל זאת מתוך חום חסידי ולבביות יתר שכמותן קשה למצוא בימינו.

שורשיה של משפחת תמרין

לר' מלך תמרין שורשים חב"דיים עמוקים. הוא עצמו שמע כי השם 'תמרין' מקורו במשפחת 'תומרקין', משפחה חב"דית נודעת שהסתופפה אצל רבותינו נשיאנו לדורותיהם.

סבו של ר' מלך, יחיאל-מיכל תמרין, היה יהודי ששמר תורה ומצוות גם כאשר הדבר עלה לו בקשיים עצומים. בנערותו עבד לפרנסתו אצל אחד העשירים באיזור מגוריו, שהיה בעל אחוזה גדולה. יחיאל-מיכל היה אחראי על משק הסוסים שלו. לימים, כאשר גויס לצבא, קיבל גם שם את תפקיד הטיפול בסוסי הצבא. כיוון שהקפיד על כשרות, לא נגע באוכל שהוגש לו בצבא. בלית בררה אכל את התבן שהוגש לסוסים... היה ברור שלא יוכל להחזיק מעמד לאורך זמן. ואכן, כעבור תקופה בה לא אכל כמעט אוכל רגיל, חלה מאוד. כשרופאי הצבא הבינו שאין תקווה לרפאותו, התייאשו ממנו ושיחררוהו לצמיתות עוד בטרם השלים את ימי חובת הגיוס. אולם הוא ניהן בכוחות חזקים, ולאחר ששב לאכול כראוי, התחזק וחזר לבריאות מלאה. זמן-מה לאחר מכן נשא לאישה את רעייתו מלכה לבית רבינוביץ. בני הזוג הקימו משפחה לתפארת. למרבה הצער, יחיאל-מיכל לא האריך ימים ונפטר בטרם מלאו לו חמישים שנה.

בנו מאיר-משה תמרין נולד כאשר המשפחה התגוררה בעיירה בקלימוביץ (עיירה חסידית ברוסיה הלבנה), שם גם למד ב'חדר' והתחנך לאידישקייט. באותה תקופה הקומוניסטים החלו לסגור את תלמודי התורה, ומשפחת תמרין על חמשת ילדיה נאלצה לעזוב את קלימוביץ ובשנת תרפ"ה עברה להתגורר במוסקבה.

לע"נ

ר' קלמן מלך בן ר' מאיר משה ע"ה

•

לע"נ

משה מרדכי בן מרים ע"ה

לזכות

הידש (גריגורי) בן רבקה (ריטה) שי'

והני'ה (גני'ה) בת סטישיא שתחי'

•

לזכות

הרה"ת ד' זוסיא בן חי'ה לדפו"ש

לזכות

משפחת מדגליות שי'

שיזכו לגרום נחת רוח

לב"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

ולפעול את ההתגלות המידית

למטה מעשדה טפחים

תיכף ומיד ממ"ש!

לזכות

משפחת תמדין שי'

שיזכו לגרום נחת רוח

לב"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

ולפעול את ההתגלות המידית

למטה מעשרה טפחים

תיבך ומיד ממ"ש!

לזכות

החתן הרב התמים קלמן מלך שי'

והבלה מרת רחל תחי'

לרגל נישואיהם בשעה טובה ומוצלחת

י"ב אדר ה'תשפ"א

לזכות

ב"ק אדמו"ר מה"מ שליט"א
לזירוז התגלותו בפועל ממש יה"ד
שידאה רוב נחת מבניו תלמידי התמימים,
ומשלוחיו חסידיו ומקושריו, וכלל
ישראל ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו
וישמיענו תודה חדשה מפיו בגאולה
האמיתית והשלימה תיבך ומי"ד ממו"ש!

יחי אדוננו מורנו ורבינו
מלך המשיח לעולם ועד!

"...בשמחת תורה, כאשר כ"ק אדמו"ר שליט"א חזר מההקפה
השביעית לגימטו על יד ארון הקודש כשספר התורה בידיו הק',
נגשתו אל הרבי ואמרתיו את הדברים כלשונם:
"רבי! געטשע האט געזאגט אז ער וויל האבן משיח ס'צ'אס!"
["רבי! געטשע אמר שהוא רוצה משיח עכשיו!].

הרבי ענה - כשהיך דהב מתפשט על פני קדשו
- "אמן! בקרוב גודיעט!" ["אמן! בקרוב זה יהיה!].

חיך זה, לא רציתו מעולם על פני הרבי שליט"א,
ומענין לציון, שהחיך עלה על פניו הק' מיד כשהזכרתיו את השם "געטשע",
כאלו הזכרתיו לפניו אדם קרוב ביותר..."